

ÇOCUK HAKLARI KRİZİ DEĞİL

Yerel Yönetimler İçin Çocuk Hakları
Temelli Kriz Yönetiminde
Asgari Standartlar El Kitabı

ÇOCUK HAKLARI KRİZİ DEĞİL

YEREL YÖNETİMLER İÇİN

ÇOCUK HAKLARI TEMELLİ KRİZ YÖNETİMİNDE

ASGARİ STANDARTLAR EL KİTABI

RAPOR EKİBİ
Esin Koman

YAYINA HAZIRLAYAN
Ebru Ergin

TASARIM
Asya Gökçe

2023 ANKARA

FİSA Çocuk Hakları Merkezi
Bestekar Sk. 39/7 Çankaya ANKARA
e-posta: chm@fisa.org.tr

MOZAIK
TURKEY MOZAIK FOUNDATION

ÇOCUK HAKLARI KRİZİ DEĞİL

**YEREL YÖNETİMLER İÇİN
ÇOCUK HAKLARI TEMELLİ KRİZ YÖNETİMİNDE
ASGARİ STANDARTLAR EL KİTABI**

2023 ANKARA

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	1
BAŞLARKEN.....	2
GİRİŞ.....	3
.	
BÖLÜM I: ARKA PLAN VE STRATEJİ BELGELERİNE GİDEN YOL.....	4
1.1.Projenin Amacı ve Çıkış Noktası.....	4
1.2.Projenin Temel Faaliyetleri ve Uygulamaları.....	5
BÖLÜM II: KAVRAMSAL ARKAPLAN.....	9
2.1.Çocuk/Çocukluk Kavramı Ve Çocuk Hakları Paradigması.....	9
2.2. Çocuk Hakları ve Yerel Yönetimler.....	10
2.3. Yerel Yönetimlerde Çocuk Hakları Temelli Yaklaşım.....	11
Kriz Durumlarında Koruma.....	13
2.4. Belediyelerin Çocuk Hakları Yükümlülükleri.....	14
2.5. Çocuk Hakları, Kriz Ve Belediyeler: Uluslararası Ve Ulusal Standartlar Ve Yaklaşımlar.....	14
BÖLÜM III: YEREL YÖNETİMLER VE ASGARİ STANDARTLAR.....	18
3.1.Yerel Yönetimlerin Kriz Durumlarında Çocuk Hakları Yükümlülükleri: Asgari Standartların Oluşturulması	18
Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimlerinde Ulusal ve Uluslararası Standartların Tanınması.....	19
Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimlerinde Katılım.....	20
Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimlerinde İzleme ve Değerlendirme.....	20
Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimlerinde Erişilebilirlik- Kapsayıcılık.....	21
Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimlerinde Psiko-sosyal Destek.....	21
Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimlerinde İş Birliği.....	22
Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimlerinde Koruma – Güvenlik.....	22
EK-1: Çiğli Belediyesi Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimi Strateji Belgesi Taslağı.....	24
EK-2: Kartal Belediyesi Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimi Strateji Belgesi Taslağı.....	27
ÖNERİLER.....	30
KAYNAKÇA.....	33

KISALTMALAR

GZTF	Güçlü-Zayıf Yönler-Fırsatlar-Tehditler
BM	Birleşmiş Milletler
BMÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
IASC	Kuruluşlararası Daimî Komite
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
SKKA	Sürdürülebilir Kalkınma için Küresel Amaçlar
ÇHS	Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
RWI	Research Worldwide İstanbul
İZKA	İzmir Kalkınma Ajansı
PESTEL	Politik, Ekonomik, Sosyal, Teknolojik, Yasal ve Çevre
ÇİBEM	Çiğli Belediyesi Eğitim Merkezi
STÖ	Sivil Toplum Örgütü

BAŞLARKEN..

Tüm dünyada gittikçe arttığına tanık olduğumuz deprem, sel, yangın, gıda güvenliğinin sağlanamaması, yoksulluk, göç hareketliliği, pandemi, iklim krizi vb. durumlar, yerel yönetimlerin çocuk hakları temelli kriz yönetimi stratejileri oluşturacak kapasitelerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Elinizdeki bu rehber bu tür krizlerin çocuk hakları krizine dönüşmesinin önlenmesine katkı vermeyi amaçlayan, Sivil Toplum Destekleme Vakfı desteği ile yürütülen “Çocuk Hakları Krizi Değil!” projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Tüm yerel yönetimlerin çocuk haklarına yönelik vereceği çabaya katkısı olması dileğiyle...

FİSA ÇOCUK HAKLARI MERKEZİ

Doğal afetler, salgınlar, pandemi, ekonomik kriz, zorla yerinden edilme, zorunlu göç gibi kriz durumları toplumları ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını kullanmaları açısından olumsuz etkilemekte ve haklarına ulaşmada engel olarak karşılırlarına çıkmaktadır. Çocuklar da bu durumlardan tıpkı yetişkinler gibi etkilenmekte; haklarına erişememekte ve hak ihlallerine maruz kalmaktadır. Sayılan bu kriz durumlarında çocuk koruma uygulamalarının ivedilikle harekete geçirilmesi hem merkezi hem de yerel yönetimlerin çocuk hakları ile ilgili temel sorumlulukları arasında yer almaktadır.

Günümüzde, afet ve acil durumlar ile krizlerin sayısı gün geçtikçe artarken, karşılaşılan sorunlar daha da karmaşık özellikler kazanmaktadır. Bu ise çocukların haklarına yönelik tehditlerin daha da artması sonucunu doğurmaktadır.

Dünya genelindeki çatışmalardan ve afetlerden etkilenenlerin yarısından fazlasını çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların karşı karşıya kaldığı çok sayıdaki risk mutlulukları, fiziksel güvenlikleri ve gelecekleri üzerinde yıkıcı etki yaratmaktadır. Bazı çocuklar yaralanmakta bazılarıysa yaşamını kaybetmektedir. Diğerleri ailelerinden ve vasilerinden ayrılmaya ya da silahlı kuvvetlere ya da silahlı gruplara katılmaya zorlanmakta; çok daha fazlası ise cinsel şiddete veya sömürü ve istismarın diğer biçimlerine maruz bırakılmaktadır.

Çocukların şiddetin her türlüünden korunması gerek koruma aktörleri gerekse bir dizi sektör uzmanı dâhil olmak üzere insani amaçlı eylemlerde çalışan herkes için acil öncelik taşımaktadır. Çocukları şiddetten korumaya yönelik her türlü müdahalenin hızlı, iyi planlanmış ve etkili olması gerekirken, söz konusu müdahalelerin çocuklara ulaşp ulaşmadığının ve onları uygun şekilde koruyup korumadığının da izlenmesi ve etkilerinin ölçülmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada Türkiye’de, gerekli tedbirler alınmadığı ve ilgili politikalar geliştirilmediği takdirde çocuklara yönelik hak ihlali ile sonuçlanma olasılığının yanı sıra çocuk koruma uygulamalarının da hayata geçirilmesi gereken kriz durumları ele alınmış ve söz konusu bu kriz durumlarında yerel yönetimlerin çocuk koruma alanında kapasitelerinin güçlenmesi için pilot çalışmalar tasarlanmıştır. Bu çalışmanın, Türkiye’de bu alanda yapılmış diğer çalışmaları desteklemesi ve “kriz durumlarında çocuk hakları perspektifine” odaklanılarak insani yardım yaklaşımının yanı sıra bütüncül bir yerel çocuk hakları stratejisini içermesi amaçlanmıştır.

1.1. Projenin Amacı ve Çıkış Noktası

Çocuklar dünyada olan biten her şeyden tıpkı yetişkinler gibi etkilenirler sözü bu çalışmayı yapmayı gerekli kılan önemli bir vurgu oldu. Tüm dünya ve Türkiye küresel ölçekte çoklu bir kriz dönemini yaşarken çocukların bu kriz ortamlarından olumsuz etkilenmesi kaçınılmazdır. Yaşanan ve yaşanması olası olan kriz durumları çocukların haklarına erişimde önemli bir engeldir. Bu süreçlerde çocuklar merkezi ve yerel yönetimlerce öncelikli görülmemektedir. Sağlık, barınma, eğitim, içme suyuna erişim gibi temel haklarının yanı sıra kendini ifade etme, gelişimini tamamlama, akranlarıyla bir arada olma gibi haklarına erişmekte de engellerle karşılaşmaktadırlar.

Kriz kavramı kısaca ve en basit şekli ile acil eylem gerektiren tehdit edici durum olarak tanımlanır. Krizler toplumun veya topluluğun işleyişinin bozulmasına neden olan; etkilenen topluluğun kendi kaynaklarını kullanarak başa çıkamadığı yaygın insani, maddi, ekonomik veya çevresel kayıpları veya etkileri içeren ve dolayısıyla acil müdahale gerektiren durumlar olarak da ifade edilebilir. Kriz durumları çatışma ya da sivil ayaklanmalar gibi insan kaynaklı olabileceği gibi sel, deprem, yangın doğal afetlerden veya bunların her ikisinin bileşiminden de kaynaklanabilir.

Bütün bunlar, toplumları ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını kullanmaları açısından olumsuz etkilemekte ve haklarına ulaşmada engel olarak karşılırlarına çıkmaktadır.

Çocuk hakları açısından baktığımızda ise acil destek gerektiren durumlar, belli sayıda çocuğu etkileyen, çocuğun ve çocuktan sorumlu kişilerin kendi kaynakları ile çözmekte veya baş etmekte yetersiz kalabildiği, acil eylem gerektiren durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu süreçlerin tamamını değerlendirdiğimizde proje tüm dünyada gittikçe arttığına tanık olduğumuz kriz durumlarında yerel yönetimlere odaklanmakta; yerel yönetimlerin çocuk hakları temelli kriz yönetimi stratejileri geliştirebilmeleri için desteklenmelerini ve bu krizlerin çocuk hakları krizine dönüşmesini önlemeyi amaçlamaktadır. Proje ile yerel yönetimlerin olağan koşulların yanı sıra çeşitli kriz durumlarında çocukların yaşama, sağlık, eğitim, barınma, beslenme, katılım hakkı gibi haklarının yerine getirilebilmesi ve ihlalleri önleyici yerel politikalar ve uygulamalar geliştirmesi için desteklenmesi de amaçlanmıştır.

Türkiye’de 2019, 2020, 2021 ve 2022 yıllarında yaşanan kriz durumları (Elâziğ ve İzmir depremleri, COVID_19 salgını, İstanbul başta olmak üzere çeşitli illerden Edirne’ye kadar yaşanan mülteci hareketliliği, en az 11 ilde yaşanan orman yangınları, Karadeniz’deki sel felaketleri ve tüm ülkede etkisini gösteren ekonomik kriz vb.) yerel yönetimlerin güçlenmeye olan ihtiyaçlarını ve acil çözümler üreterek uygulamaları hayata geçirmelerinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Kriz süreçleri ve kriz durumlarında yürütülen çalışmalar incelendiğinde çocukların bu süreçlerde yaşama, eğitim, sağlık, barınma, katılım gibi haklarına erişemedikleri; sivil toplum örgütlerinin çalışmalarının ise çoğunlukla insani yardım hizmetleriyle sınırlı kaldığı görülmüştür.

Yerel yönetimlerin var olan kaynakları ve etki alanları yaşanan krizlerin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak konusundaki güçlerine işaret ederken çocuk hakları temelli bir kriz yönetimi çalışması için odağa alınması gereken temel yapılar olduklarını da göstermiştir.

Yerel yönetimlerin var olan kaynaklarını ve etki alanlarını aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- Yerel yönetimlerin yurttaşların gündelik hayatını çok daha yakından ilgilendiren politikalar ve hizmetler üretebilmesi
- Yurttaşlarla iletişim kurmakta oldukça kolay olanaklarının olması,
- Hızlı harekete geçebilecek veya farklı yapıları harekete geçirebilecek durumda olması,
- Kriz durumlarında yaşanacak hak kayıplarında yerele özgü uygulamalar geliştirebilmesi.

1.2. Projenin Temel Faaliyetleri ve Uygulamaları

Projenin amaçlarına ulaşabilmek için planlanan faaliyetler ve uygulama aşamaları oldukça yol gösterici oldu. Projenin amaçları doğrultusunda planlanan faaliyetlerin uygulanması sürecinde, çalışma sonunda kazanıma dönüşen oldukça önemli ve anlamlı kazanımlar elde edildi. Bunların en başında yerel yönetimlerle kurulan iletişim ve geliştirilen işbirlikleri sayılabilir. Pilot çalışma için bir araya gelinen belediyelerle yürütülen çalışmalarda belediyelerin kriz dönemlerine ilişkin neler yaşadıkları, hangi durumlarda zorlandıkları ve diğer tüm öğretici deneyimleri tartışmak ve ihtiyaçları birlikte belirlemek çalışma alanına önemli ve anlamlı katkılar sunmuştur. Bu bölümün devamında projenin ana faaliyetleri açıklanmıştır:

1.2.1. Yerel Yönetimler için Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetiminde Asgari Standartlar El Kitabı

Bu el kitabının amacı yerel yönetimlerin kriz dönemlerinde kullanabilecekleri, çocuk hakları perspektifine dayalı standartlar bağlamında desteklenmesidir. Bu standartların, yerel yönetimlere yol gösterici olması ve strateji geliştirme çalışmalarında rehberlik etmesi amaçlanmıştır. Belediyelerin beş yıllık stratejik planlarına kriz dönemlerinde çocuk hakları odaklı çalışmaların da dahil olabilmesine katkı sağlayacağı düşünülen bu belgenin çok sayıda belediye tarafından da kullanılabilmesi hedef olarak belirlenmiştir.

1.2.2. Yerel Yönetimler için Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimi Eğitimleri

“Kriz Dönemlerinde Çocuklara Yönelik Hak Temelli Hizmetler: Birlikte Güçlenme” başlıklı eğitimlerin amacı, yerel yönetimlerin kriz durumlarında çocuk hakları sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirebilmesi için çocuk hakları paradigması konusunda bilgi ve farkındalık kazandırmak; çocuk hakları temelli bir müdahalenin önündeki engelleri ve çözümleri katılımcılarla birlikte belirleyebilmek ve kriz yönetiminde asgari standartlar konusunda ortaklaşmak olarak belirlenmiştir.

Eğitim programı, İstanbul Kartal Belediyesi, İzmir Çiğli Belediyesi ve Rize Fındıklı Belediyesi olmak üzere üç belediye ile yürütülmüştür. Eğitim katılımcıları ağırlıklı olarak çocuk hakları, çocuk ve kadın politikaları, strateji geliştirme, afet ve sosyal yardım birimlerinden olmuştur. Eğitimin temel amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

- Katılımcıların çocuk hakları ve çocuk hakları paradigması hakkında bilgi ve farkındalık kazanmaları.
- Katılımcıların, devletin ve yerel yönetimlerin çocuk hakları yükümlülüklerine ilişkin bilgilerinin artırması ve yaklaşımlarında hak temelli dönüşüm sağlanması.
- Katılımcıların, çocuğa dair güncel konulara hak temelli yaklaşımla ve eleştirel gözle bakmaları ve değerlendirmeleri konularında desteklenmeleri.
- Katılımcıların, konuya ilişkin uluslararası standartlar ve bu standartlara erişim hakkında bilgi edinmeleri ve bu standartların yerelde uygulanmasına dair motivasyon kazanmaları.

Eğitimler çevrimiçi platform aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Her belediye ile 3 yarım gün, toplam 1.5 günlük eğitimler yapılmıştır.

Eğitimlerde birçok konuda gerçek vakalar üzerinden yapılan analizlerle ilerlenmiştir.

- Katılımcıların çocuk hakları ve çocuk hakları paradigması hakkında bilgi ve farkındalık kazanmaları.
- Katılımcıların, devletin ve yerel yönetimlerin çocuk hakları yükümlülüklerine ilişkin bilgilerinin artırması ve yaklaşımlarında hak temelli dönüşüm sağlanması.
- Katılımcıların, çocuğa dair güncel konulara hak temelli yaklaşımla ve eleştirel gözle bakmaları ve değerlendirmeleri konularında desteklenmeleri.
- Katılımcıların, konuya ilişkin uluslararası standartlar ve bu standartlara erişim hakkında bilgi edinmeleri ve bu standartların yerelde uygulanmasına dair motivasyon kazanmaları.

Eğitimler çevrimiçi platform aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Her belediye ile 3 yarım gün, toplam 1.5 günlük eğitimler yapılmıştır.

Eğitimlerde birçok konuda gerçek vakalar üzerinden yapılan analizlerle ilerlenmiştir.

EĞİTİM BAŞLIKLARI

Çocuk Kimdir?

Çocuk Hakları Paradigması Nedir?

Çocuk Hakları ve Temel İlkeler

Devletlerin Çocuk Hakları Yükümlülükleri

Yerel Yönetimler ve Çocuk Hakları

Çocuk Hakları için Asgari Standartlar

1.2.3. Yerel Yönetimler için Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimi Stratejik Planların Oluşturulması

- Eğitime katılan belediyelerin stratejik planlarının oluşturulması süreci proje ekibi ve bir uzman desteği ile gerçekleştirilmiştir. Belediyelerin stratejik planlarını oluşturma süreçlerinde takip edilen adımlar şu şekildedir:
- Üç farklı belediye ile eğitimlerin tamamlanmasının ardından, eğitim katılımcılarının paylaştığı birim çalışmaları, aktardıkları deneyimler ve eğitim süresince birlikte yürütülen tartışmalar bir uzman tarafından derlenmiştir.
- Masa başı tarama çalışmaları: Bu çalışma kapsamında On Birinci Kalkınma Planı¹, Cumhurbaşkanlığı Programı (2022² ve 2023³), T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Geliştirme Başkanlığı Orta Vadeli Program⁴, Ülke Düzeyinde Tematik ve Sektörel Strateji Belgeleri, Bölge Planı'nda yer alan politikalar ve eylemler incelenmiştir.
- Kartal Belediyesi⁵ ve Çiğli Belediyesi'nin⁶ 2020-2024 Stratejik Plan Analizi yapılmıştır. Stratejik planlarda yer alan hedefler ve bunlara bağlı uygulamalar belediyelerin web sayfaları üzerinden uygulama ve etkinlikleri incelenerek karşılaştırılmıştır. Söz konusu karşılaştırma proje uzmanları tarafından hazırlanan standartlar bağlamında yapılmıştır.
- İş birliği yapılan belediyelerle birlikte taslak strateji belgeleri üzerinden durum analizleri, Faaliyet Raporları, Çocuk Hakları temelli Kriz Yönetimi için GZTF Analizi yapılarak Güçlü Yönler, zayıf yönler ve fırsatlar belirlenmiş ve krize yönelik vizyon ve misyon belirlenerek taslak strateji belgeleri hazırlanmıştır.
- Çalışılan taslak strateji belgeleri belediyelerin ilgili birimlerinde çalışan yöneticileri ile paylaşılmıştır. Sonrasında kendi aralarında belge üzerinde çalışarak çevrim içi seminerde sunum yaparak diğer belediyelerle bunları paylaşmaları sağlanmıştır.

¹T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Geliştirme Başkanlığı On Birinci Kalkınma Planı (2019 – 2023): https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf

²T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Geliştirme Başkanlığı 2022 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/2022_Yili_Cumhurbaskanligi_Yillik_Programi.pdf

³T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Geliştirme Başkanlığı 2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/11/2023-Yili-Cumhurbaskanligi-Yillik-Programi.pdf>

⁴T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Geliştirme Başkanlığı Orta Vadeli Program: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/09/Orta-Vadeli-Program-2022-2024.pdf>

⁵Kartal Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı: http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/j75km+kartal_sp_2024.pdf

⁶Çiğli Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı: <https://www.cigli.bel.tr/doc/stratejik-planlar/cigli-belediyesi-stratejik-plan-2020-2024.pdf>

1.2.4. Yerel Yönetimler İçin Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimi Çevrimiçi Seminer

Proje çıktılarından daha fazla sayıda belediyenin faydalanabilmesi için eğitim faaliyetlerine katılmayan ama bünyesinde çocuk hakları birimi olan veya çocuk hakları konusunda çalışmaları olan belediyelerin davet edildiği çevrimiçi bir seminer gerçekleştirilmiştir. Seminere kırk (40) belediye davet edilmiş ve yirmi bir (21) belediye seminere katılmıştır. Bu seminere yaklaşık kırk belediye ile iletişime geçilmiş olup toplamda 21 farklı belediyeden katılım sağlanmıştır.

destekleriyle

ÇOCUK HAKLARI KRİZİ DEĞİL!

*Yerel Yönetimler İçin
Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimi
Çevrimiçi Seminerimizi Gerçekleştirdik.
Katılan Herkese Çok Teşekkür Ederiz.*

FİSA Çocuk Hakları Merkezi
09.12.2022

2.1. ÇOCUK/ÇOCUKLUK KAVRAMI VE ÇOCUK HAKLARI PARADİGMASI

Çocuk kimdir? Çocukluk nedir? Çocuk masum, günahsız bir melek mi yoksa günahkâr doğduğu için günahlarından arınması gereken bir varlık mı? Akli yetmediği için kararlarını kendisinin vermeye hakkı olmayan, eğitilmesi, yönlendirilmesi ve aslında disiplin edilmesi gereken henüz eksik insan mı yoksa toplumun geleceğini inşa edecek devletin ve ailenin devamlılığını sağlayacak bir gelecek sigortası mı? Ya da çocukluk her yetişkinin imrenerek baktığı ve geri dönüp tekrar yaşamak istediği romantik bir dönem mi?

Çocukluk toplumsal bir kurgudur ve her tarihsel dönem kendi kültürel ve kendi tarihsel bakış açısını çocukluk algısına yansıtır ve kendi çocuk tanımını oluşturur. Buna bağlı olarak da hem çocukluk yaşantısı hem de çocukluk tanımı yüzyıllar boyunca değişim göstermiştir. Çocukluk Eski Roma'da 0-7 yaş olarak tanımlanırken mal-köle olarak algılanmıştır. Minyatür yetişkinler, düzeltilmesi gereken kusurlu varlıklar şeklinde algılanan çocuk bu dönemde sahibi olan baba tarafından öldürülebilir, satılabilir ve çalıştırılabilirdi. Bu dönemin çocukluk algısına ilişkin önemli bir belirleyici durum, yetişkinlerin çocukları kendi zevkine göre kullanılacakları nesnelere olarak düşünenlerin çoğunlukta olmasıydı. Biraz daha ilerlediğimizde, Rönesansla birlikte yetişkinlerden farklı bir grup olarak tanımlanan çocuklar kendilerine özgü giysilere, oyunlara, öykülere, müziğe ve resimlere sahip olmaya başlamıştır. Bu dönemde çocuklarla yetişkinlerin dünyası birbirinden ayrılmış, çocuklar yetişkin etkinliklerinden uzak tutulmuştur. Ancak bütün bunlar o dönem toplumun üst sınıfına mensup varlıklı ailelerde görülmüştür. Yoksul ailelere bakıldığında ise çocuklarına özel giysiler, oyunlar vb görülmemiş, yetişkinlerin dünyasını tıpkı yetişkinler gibi paylaşmaya devam etmişlerdir.

Bu değişim 19. yüzyılda da sürmüştü ve çocukların diğer yetişkinlerden farklı bir sınıf/grup olduğu anlayışı daha da pekişmiştir. Bu değişimde, ekonominin tarımdan sanayiye kayması, orta sınıfın gelişmesi, ailenin yapısının ve rolünün değişmesi, çocuk ölümlerinin azalması, boş zamanların artması, ana-baba-çocuk ilişkisinde duygusal bağın önem kazanması gibi etkenlerin de rolü olmuştur. Aydınlanma çağı filozofları, çocukluk anlayışı ve çocuk eğitimi konusunda yeni görüşler ileri sürmüşlerdir. Böylece, kendine özgü ve gittikçe gelişen bir çocukluk anlayışı ortaya çıkmıştır.

Gelişen bu anlayış doğrultusunda çocuklar göçlerin, sanayileşmenin, şehirleşmenin olumsuz etkilerinden korunmaya çalışılmış, sağlık ve refahlarıyla ilgili önlemler alınmıştır. 20. yüzyılda ise çocuk, toplumun geleceğini belirleyen en önemli insan kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzyılda aynı zamanda çocuk, eğitimcilerin, psikologların, hukukçuların ve bilimin konusu olmuştur.

Çocuk hakları, çocuğa özgü insan haklarıdır. Çocukların, gelişimlerinin özel bir evresinde olan bireyler olmaları onlara özgü hakların varlığını gerekli kılmaktadır. Çocukların insan haklarının ayrıca tanımlanmasının pek çok nedeni bulunmaktadır ve bunlardan biri de çocukların görüşlerinin neredeyse her konuda çok az dikkate alınıyor olmasıdır. Birçok hukuki düzenleme yetişkinlerin sahip olduğu haklara çocukların sahip olamaması ile sonuçlanmaktadır. Örneğin çocukların yerel veya genel seçimlerde oy kullanma hakları olmadığı gibi hak ihlaline maruz kaldıklarında yasal vasileri veya hukuki temsilcileri olmadan adalete erişmeleri de oldukça zordur. Sayılan bu nedenlerle ve bu nedenlerle sınırlı olmamak kaydıyla çocukların hakları ve özgürlükleri ayrıca tanımlanmaktadır.

Çocuk haklarıyla ilgili en temel belge Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BMÇHS)'dir. Sözleşme, her bir çocuğun "onurlu, saygın, özgür, eşit ve barış içerisinde" yaşamasını sağlamayı ve bunu güvence altına almayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, korunma haklarının yanı sıra her bir insanın olduğu gibi çocukların da kendilerini gerçekleştirmelerini sağlayacak olan düşünce ve ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü ile katılım hakları bu sözleşmede tanımlanmaktadır. Türkiye BMÇHS'yi 1990 yılında imzalamış ve 1995 yılında da onaylamıştır. Böylece sözleşmede yer alan hak ve özgürlükleri yaşama geçirme konusunda yükümlülük sahibi olmuştur. Ancak Türkiye, çocuğun ana dilinde eğitim alma, kültürünü ve dinini yaşama, dilini kullanma haklarıyla ilgili 17, 29 ve 30. maddelere çekince koymuştur. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi ise bu çekincelerin kaldırılması konusunda Türkiye'ye tavsiye vermeye devam etmektedir. BMÇHS'ye göre taraf devletlerin çocuk haklarıyla ilgili üç temel yükümlülüğü aşağıdaki gibidir:

1. Devletlerin çocuğun haklarını kullanmasına müdahale etmemesi, engel olmaması yani hak ihlalinde bulunmaması,
2. Çocuğun haklarının kişiler, kurumlar tarafından ihlal edilmemesi için gerekli tedbirlerin alınması
3. Çocuğun haklarını kullanabilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması, ortamın sağlanmasıdır.

BMÇHS'nin temel dayanağı, çocukların en iyi biçimde yaşamaları ve kendilerini gerçekleştirebilmeleridir. Bu temel dayanak bizlere de yol göstermektedir. Ayrıca çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki bakımdan özgür, saygın, onurlu ve sağlıklı olarak gelişebilmesini amaçlıyor olması bizim için yol gösterici olmaktadır.

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin Temel İlkeleri

Sözleşmenin temel dayanakları ve bakış açısının yanı sıra sözleşmede geçen dört temel ilke çocuk hakları paradigmasının hayata geçmesi için oldukça önemlidir.

Yaşama ve Gelişme İlkesi: Yaşamak her çocuğun temel hakkıdır ve herkesin ilk görevi çocukların yaşamını korumaktır. Her çocuk içinde yaşadığı koşulların geliştirilmesi, toplumun etkin ve sorumlu bir üyesi haline gelebilmesi için ayrılan kaynaklardan yararlanma hakkına sahiptir. Yaşam ve gelişme ilkesi çocuğun fiziksel ve ruhsal bütünlüğünün sağlanabilmesi ve bu bütünlüğün çeşitli etkilerle bozulmasının engellenmesidir. Ayrıca çocuğun gelişimi için mümkün olan azami çabanın gösterilmesi ve sadece yetişkin olması için değil çocukluk döneminde de elverişli koşulların oluşturulması bu ilke bağlamında değerlendirilmektedir.

Ayrımcılık Yasağı İlkesi: Çocuk hakları istisnasız bir şekilde tüm çocuklar için geçerlidir. Çocuğun fiziksel özelliklerinin, inancının, ana dilinin, cinsiyetinin, etnik kökeninin veya başka bir özelliğinin, çocuğun hakları ile var olması açısından hiçbir rolü yoktur. Sözleşmeye taraf olan devletler hiçbir ayırım yapmadan bütün çocukların sözleşmede yer alan haklarını tanırlar ve taahhüt ederler. Ayrımcılığın önlenmesi bütün çocukların tüm hak ve özgürlüklere eşit biçimde sahip olması, haklardan eşit şekilde yararlanmaları, herhangi bir kısıtlama, ayırım ya da dışlama yapılmaması anlamına gelmektedir.

Çocuğun Yüksek Yarar İlkesi: Çocukları ilgilendiren bütün eylemlerde öncelikle çocuğun yararının gözetilmesi gerekmektedir. Çocuğun yüksek yararı ilkesi çocuk merkezli bir bakış açısını destekler ve çocuğun birbiriyle ilişkili hak ve ihtiyaçlarına dikkat çeker. Bu ilke gereği çocuğa sağlanan koruma açısından kanunların, politikaların ve uygulamaların değerlendirilmesinde çocuğu yüksek yararının göz önünde tutulması gerekmektedir.

Katılım İlkesi: Çocukların katılım hakkı ilk kez BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile gündeme gelmiştir. Katılım hakkı çocukların kendilerini ilgilendiren tüm konu ve kararlarda fikirlerinin alınması, görüşlerine başvurulması ve bu görüşlere yetişkinlerin (karar alıcılar dahil olmak üzere) saygı duyması olarak tanımlanmaktadır.

2.2. ÇOCUK HAKLARI VE YEREL YÖNETİMLER

Yerel yönetimler yurttaşların gündelik hayatını çok daha yakından ilgilendiren politikalar ve hizmetler üreten ve yurttaşlarla iletişim kurmakta çok daha avantajlı durumdaki idari birimlerdir. Bu açıdan yerel yönetimler, yöneticiler, hizmet sağlayıcılar ve yurttaşlar arasında daha etkin ortaklık mekanizmalarının kurulması için çok daha elverişli koşullar altında faaliyet göstermektedirler. İyi yönetim ilkeleri kapsamında yerel yönetimlerin katılım, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda hareket etmelerinin daha sürdürülebilir, etkin ve etkili yerel politikaların ve hizmetlerin geliştirilmesine ve uygulanmasına imkân vereceği sıklıkla vurgulanan bir konudur.

Çocuk haklarının geliştirilmesi ve korunmasında birincil sorumluluğa sahip olan merkezi hükümetken yerel yönetimlerin de tamamlayıcı bir rol vardır.

İnsan hakları sözleşmeleri devletler tarafından onayladıktan sonra, sözleşmelerin uygulanmasında yerel yönetimler de dahil olmak üzere devletin en alt kademelerine kadar devam eden bir yükümlülük ve sorumluluk ilişkisi bulunmaktadır. Yerel yönetimler, Devletin uluslararası insan hakları yükümlülüklerinden kaynaklanan görevlerini yerel yetkileri dahilinde yerine getirmekle yükümlüdür.

⁷Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>

Yerel yönetimlerin ulusal insan hakları stratejilerini ve politikalarını pratik uygulamaya çevirecek idari yapılar olmaları yerel yönetim temsilcilerinin de bu politikaların hazırlanmasında etkin yer almaları gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Merkezi ve yerel yönetimler arasında insan hakları konusunda kurumsallaşmış iş birliği, Devletin uluslararası insan hakları yükümlülüklerini uygulama düzeyi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilir.

İnsan hakları ile yerel yönetimler arasında açık ve güçlü bir bağ vardır. Yerel yönetimler görevlerini yerine getirirken, özellikle insan haklarının uygulanmasıyla doğrudan bağlantılı olan ve içinde yaşayanların yararlanma olanaklarını güçlendirebilecek veya zayıflatabilecek eğitim, barınma, sağlık, çevre ve güvenlik ile ilgili kararlar alırlar.

Çocuklara hizmet veren her kurumun çocuğun iyi olma halini koruma ve destekleme sorumluluğu vardır. Çocukları korumaya yönelik en güvenli strateji, başlarına gelebilecek riskleri önlemektir. Riskli durumların neler olduğuna; neyin çocuğa yönelik şiddet, hak ihlali veya kötü muamele olarak tanımlandığına ve bu türden durumlara nasıl müdahale edileceğine ilişkin bilginin yazılı ve çocuğa hizmet sunulan ortamdaki herkes tarafından bilinir olması, önleme stratejisinin önlemi bir parçasıdır. Çocuğun iyilik halini bozacak ve hak ihlaline sebep olacak bir durum karşısında atılacak adımların belirlenmesi ve resmi güvence altına alınarak bir kurum politikası haline getirilmesi çocuk haklarının yerel yönetimlerce hayata geçirilmesindeki en önemli adımlardan bir tanesidir.

Belediyelerin insan hakları ve çocuk hakları yükümlülüklerine ilişkin pek çok referans bulunmaktadır. Aşağıda örnekleri paylaşılmış olan belgelerin ortak noktası belediyelerin yerel yönetime insan hakları temelli bir yaklaşımla bakıp, isleyişini ve kurumlarını uzun bir süreçte yeniden şekillendirmesi gerektiğine vurgu yapmasıdır. Bu çalışma kapsamında belediyelerin insan hakları/çocuk hakları sorumluluklarına ilişkin tanımlamalar açısından aşağıdaki belgelerden/politikalardan/ilkelere faydalanılmıştır:

1. Sürdürülebilir Kalkınma için Küresel Amaçlar
2. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Çocuk Dostu Şehirler Programı
3. Gwangju İnsan Hakları Kenti Bildirgesi ve Yönlendirici İlkeleri
4. Kente dair İnsan Hakları Şartı
5. İnsan Hakları Yerleşim Yerleri (Habitat)
6. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uyum Strateji Belgesi

Belediyeler çocukların haklarının uygulaması için çözüm üretme, planlama, çocuklara karşı hesap verebilirlik araçlarını geliştirmekle yükümlüdürler. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, “üçüncü kuşak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi” ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uyum Strateji Belgesi’nde “önemli ortaklar olarak yerel yönetimlerin güçlendirilmesine” vurgu yapmaktadır.

2.3. YEREL YÖNETİMLERDE ÇOCUK HAKLARI TEMELLİ YAKLAŞIM

Türkiye’nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, temel olarak çocuğun yaşama, gelişme, katılım, ayrımcılığa uğramama, kendini ifade etme, düşüncelerini özgürce açıklama ve çocuğun yüksek yararını gözetme ilkeleri ile kamuya önemli görev ve yükümlülükler getirmektedir. Sözleşme bu hali ile çocuğun haklarını ve yaşam koşullarını ailesinin olanaklarıyla sınırlı tutmaz; başta eğitim, sağlık gibi temel haklara ulaşabilmesini ve sağlıklı bir sosyal yaşamın parçası olabildiğini kamusal bir görev olarak tanımlar.

⁸Sürdürülebilir Kalkınma için Küresel Amaçlar: <https://www.kureselamaclar.org/>

⁹UNICEF Çocuk Dostu Şehirler Programı: <https://childfriendlycities.org/turkey/>

¹⁰İnsan Hakları Kenti için Gwangju Prensipleri: http://www.ceidizleme.org/ekutuphanesim/dosya/141_1.pdf

¹¹HABİTAT İstanbul Deklarasyonu: <https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/Istanbul%20Deklarasyonu.pdf>

¹²Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/UYUM-STRATEJI/Uyum-Strateji-Belgesi-ve-Ulusal-Eylem-Plani.pdf>

Yerel yönetimler çocukların haklarının uygulaması için çözüm üretme, planlama, çocuklara karşı hesap verebilirlik araçlarını geliştirmekle yükümlüdürler: Saygı gösterme, koruma ve yerine getirme yükümlülüğü.

Saygı gösterme görevi, yerel yetkililerin kendi eylemleriyle insan haklarını ihlal etmemeleri gerektiği anlamına gelir. Yerel yönetimin, yetki alanındaki tüm kişilerin hak ve özgürlüklerinden yararlanmalarına müdahale etmekten kaçınmasını gerektirir.

Koruma görevi, üçüncü kişilerin bireyin hak ve özgürlüklerini ihlal etmemesini sağlayacak önlemleri gerektirir. Örneğin, yerel makamların, çocukların okula gitmelerinin başkaları tarafından engellenmemesini sağlamak için harekete geçmesi gerekmektedir.

Yerine getirme görevi, yerel yönetimin hak ve özgürlüklerden yararlanmayı kolaylaştırmak için olumlu adımlar atması gerektiği anlamına gelir. Örneğin, yerel yönetimler iyi bir eğitim sistemini sürdürerek eğitim hakkını yerine getirmekle yükümlüdür.

Yerel yönetimlerin çocuk hakları temelli yaklaşımı hayata geçirebilmesi için özellikle izlenebilir olması ve hesap verilebilirlik ilkesine uyun davranması gerekmektedir. Belediyelerin bütüncül politikalar üretebilmesi için çocuklara dair bakış açısının hak temelli olması, çocukları eşit yurttaşlar olarak görmesi ve çocukların katılımlarına gerçek anlamda olanak sağlaması gerekmektedir. Bunların gerçekleşmesine giden yolda belediyelerin aşağıda sıralanan ilkeleri benimsemesi önemlidir:

- Çocuğu hak ve özgürlük sahibi bir birey olarak görür.
- Çocuğu bir özne olarak kabul eder.
- Çocukların yaşadığı hak ihlallerine devletlerin çocuk hakları yükümlülükleri temelinde bakar.
- Çocukların hakları ve özgürlükleri konusunda farkındalık yaratacak etkinlik ve uygulamalar planlar ve bunları yaygınlaştırır.
- Çocukların yaşadıkları hak ihlallerini izler ve bunları görünür kılar.
- Hak ihlallerin önüne geçilmesi ve politika üretilmesi konusunda proaktif davranır.
- Hak ihlalleriyle karşılaştıklarında çocukları, mağduriyet yaratmayacak şekilde korur.
- Hak ihlallerine karşı hizmet üretirken çocuğun nasıl etkileneceğini sorgular.
- Yükümlülükleri çerçevesinde çocuğun uğradığı hak ihlallerine karşı çocuğun yaşadığı psiko-sosyal etkilenme risklerini ortadan kaldıracak önlemleri alır.
- Çocuğun hem kendi sorunları hem de çevresinde olup bitenlerle ilgili görüşlerini alır, dinler ve yaygınlaştırır.
- Katılım ilkelerini tam olarak hayata geçirir.

Kriz Durumlarında Koruma

Çocuk koruma kavramı, çocuğun bedensel, ruhsal, zihinsel ve sosyal gelişimi bakımından iyi olma halinin güvence altına alınmasını ifade eder. Dolayısıyla çocuk korumanın ilk adımını, esas olarak çocuğun haklarının korunmasını ve gelişiminin desteklenmesini, özel olarak da çocuğun ihmal ve istismara maruz kalmasını önlemeyi hedefleyen “koruyucu çevre” oluşturur. Çocukların korunması öncelikle devletin yükümlülüğüdür ve anne-babalar/bakımverenler de birincil sorumlulardır. BMÇHS (m.18) çocukların yetiştirilmesi ve gelişmelerinin sağlanması yükümlülüğünü anne ve babaların ortak sorumluluğu olarak tanımlamakta, devletlere de çocuk haklarının hayata geçirilmesi için, anne-babaya uygun yardımı yapma ve çocukların bakımı ile ilgili kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlama yükümlülüğü vermektedir.

Türkiye’de kriz dönemlerinde belediyelerin çocuklarla ilgili hak temelli ve bütüncül bir hizmet geliştiremediğine, çocukların bu süreçlerde yaşam, eğitim, sağlık, barınma, katılım gibi haklarına erişemediğine, sivil toplumun ise çoğunlukla insani yardım hizmetleriyle sınırlı kaldığına çok defa tanık olunmuştur. Dahası çocukların kriz durumlarında merkezi ve yerel yönetimler tarafından hak temelli politikaların muhatabı olarak görülmediği de yaşanan olumsuz deneyimler arasında yer almaktadır.

Türkiye gibi oldukça büyük bir coğrafyaya sahip ülkelerde krizlerle karşı karşıya kalmadan önce belediyeler tarafından çocuk hakları temelli stratejilerin geliştirilmemesi durumunda çocukların yaşam, sağlık, eğitim vb. hakları engellenmekte, ihlal edilmektedir. Bu durum farklı sebeplerden dolayı dezavantajlı duruma gelmiş (özel gereksinime sahip, kronik hastalığı olan, mülteci, vb) çocukların daha fazla etkilenmesine neden olmaktadır.

Belediye yönetimlerinin, çocukların iyi olma hâlinin nesnel koşullarına ilişkin katkısı çocukların öznel değerlendirmelerini doğrudan etkileyebilecektir. Dolayısıyla, belediyelerin oluşturacağı politikaların ve bu politikalara bağlı hedeflerin net olarak belirlenmesi gerekmektedir.

Dünya genelindeki krizlerde etkilenenlerin yarısından fazlasını çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların karşı karşıya kaldığı çok sayıdaki risk onların mutlulukları, fiziksel güvenlikleri ve gelecekleri üzerinde yıkıcı etki yaratmaktadır.

Krizler, gerekli önlemler alınmadığında, aşağıdakilerle sınırlı olmaksızın, çocukların;

- Yaralanmalarına ve ölmelerine,
- Ebeveyn kaybı yaşamalarına,
- Ailelerinden ayrı düşmelerine/aile bağlarının kopmasına,
- Silahlı birliklerde veya gruplarda asker olarak yer almalarına,
- Ticari cinsel sömürüye maruz kalmalarına neden olmaktadır.

Kriz Durumlarında Çocuk Haklarına İlişkin Oluşabilecek Riskler

- Etkilenen çocuk sayısı,
- Çocuk koruma prosedürlerinin işletilmesi gereken durumların çeşitliliği,
- Kriz öncesinde, süresince ve sonrasında devletin istikrarı ve teşkilatlanma düzeyi,
- Ülkenin müdahale etme kapasitesi ve
- Krizin mahiyeti gibi faktörlere bağlıdır.

Kriz Durumlarına Müdahale ve Dört Temel İlke

Kriz durumlarında çocuk haklarına uygun müdahale hem merkezi hem de yerel yönetimlerin temel yükümlülükleri arasında yer almaktadır. Gerçekleştirilecek her müdahalenin çocuk haklarına uygun olması gerekmektedir. Bu sebeple BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin temel ilkeleri ve yaklaşımları üzerinden devam etmelidir.

- **Yaşama ve Gelişme Hakkı;** Çocukların yaşama hakkı dikkate alınır ve krizin çocuğun fiziksel, psikolojik, duygusal, sosyal ve ruhsal gelişimi üzerindeki diğer etkilerine odaklanılır.
- **Ayırım Gözetmeme;** Kriz durumları var olan eşitsizlikleri derinleştirdiği gibi kriz durumuna özgü yeni eşitsizliklerin de ortaya çıkmasına neden olur. Belediyeler, kriz durumlarında mevcut ve yeni ortaya çıkan ayrımcılık ve güç ilişkilerini tanımlanmalı, izlenmeli ve bunlar müdahale sırasında gözetilmelidir.
- **Katılım Hakkı;** Kriz öncesinde çocukların anlamlı şekilde yer aldıkları katılım mekanizmaları kurulmuş, çocuklar burada yer almış olmalıdır. Kriz yönetim sürecinde farklı yaş ve yeteneklerden farklı bakış açılarına sahip çocuklar, fikirlerini güven içerisinde açıklayabilmeli, fikirleri saygıyla karşılanarak ciddiye alınmalıdır.
- **Çocuğun Yüksek Yararı;** Çocukları ilgilendiren tüm eylemlerde çocuğun yüksek yararı temel çıkış noktası olmalıdır. Bu ilke kriz dönemlerindeki müdahalelerin ayarlanmasına, izlenmesine ve tasarısına rehberlik etmelidir.

2.4. BELEDİYELERİN ÇOCUK HAKLARI YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Türkiye'nin taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, temel olarak çocuğun yaşama, gelişme, katılım, ayrımcılığa uğramama, kendini ifade etme, düşüncelerini özgürce açıklama ve çocuğun yüksek yararını gözetme ilkeleri ile kamuya önemli görev ve yükümlülükler getirmektedir. Sözleşme bu hali ile çocuğun haklarını ve yaşam koşullarını ailesinin olanaklarıyla sınırlı tutmaz; başta eğitim, sağlık gibi temel haklara ulaşabilmesini ve sağlıklı bir sosyal yaşamın parçası olabildiğini kamusal bir görev olarak tanımlar.

Çocuklara yönelik tüm hizmetlerde, haklara dayalı ortak bir yaklaşımı sağlamak, kökleri Sözleşmede olan ilkelere benimsenmesini ve ideal durumda, amaçlarıyla, hedefleriyle bütünleşmiş bir Çocuk Hakları Stratejisinin geliştirilmesini gerektirir. Örneğin Çocuk Dostu Kent oluşturmaya yönelik bir Strateji geliştirmek, çocukları ve tüm diğer yurttaşları hedeflemelidir. Çocuk Hakları Stratejisi çocuklar için gerçek anlamda değişiklik yaratabilmek istiyorsa, belediyenin en üst düzeyinde yeterli yetkiyle donatılmış bir yapıyı öngörmelidir. Strateji, politik ve ilkesel ifadelerle sınırlı kalmamalı; çocukların ekonomik, sosyal, kültürel, sivil ve politik haklarının her yönüyle ilgili, gerçekçi ve ulaşılabilir hedefler belirlemelidir. Bir iyi niyet listesi olmanın ötesinde kentteki tüm çocuklar için hayata geçirilme sürecini ayrıntılı bir şekilde tanımlamalıdır. Strateji yazılı hale getirildikten sonra uygulanma süreciyle ilgili tüm yurttaşlar tarafından yeterince bilinmesi sağlanmalı, uygun ve anlaşılır bir dilde çocuklar tarafından da erişilebilir olmalıdır. Bir strateji geliştirmek önemli bir çaba gerektirir. Stratejide belirlenen amaçlar ve önceliklerin güncellenmesi çok önemlidir. Bu nedenle stratejinin izlenmesi ve uygulamaların denetlenmesi konusunda hükümler de öngörülmelidir.

2.5. ÇOCUK HAKLARI, KRİZ VE BELEDİYELER: ULUSLARARASI VE ULUSAL STANDARTLAR VE YAKLAŞIMLAR

Bu başlık altında kriz dönemlerinde çocuk haklarının güvence altına alınması ve çocukların hak ihlaline uğraması için belediyelerin sorumluluklarına ilişkin uluslararası ve ulusal standartlara ve yaklaşımlara yer verilmiştir.

İnsani Yardım Çalışmalarında Çocuk Korumaya Yönelik Asgari Standartlar, Çocuk Çalışma Grubu (2012)

Çocuk Koruma Çalışma Grubu tarafından oluşturulan detaylı standartlar rehberinde BMÇHS tarafından ortaya konan dört temel ilke ve bu ilkelerin insani yardım çalışmalarında olan ilgisi aşağıdaki şekilde ele alınmaktadır:

Yaşama ve Gelişme Hakkı

İnsani yardım çalışanları, çocukların yaşama hakkını dikkate aldıkları kadar acil durumun ve müdahalenin çocuğun fiziksel, psikolojik, duygusal, sosyal ve ruhsal gelişimi üzerindeki etkisini de dikkate almalıdır.

Ayırım Gözetmeme

Acil durumlar, var olan farklılıkları çoğunlukla artırır ve ayrımcılığa uğrama riski olanları yalnız bırakır. İnsani yardım çalışanları, mevcut ve yeni ortaya çıkan ayrımcılık ve güç ilişkilerini tanımlamalı, izlemeli ve bunları müdahale sırasında gözetmelidir.

Çocuğun Katılım Hakkı

İnsani yardım çalışanları, bir acil durum hazırlığının ve müdahalesinin her aşamasında kız ve oğlan çocuklarının anlamlı şekilde yer almaları için yeterli zaman ve yerin sağlandığını temin etmelidir. Farklı yaş ve yeteneklerden farklı bakış açılarına sahip kız ve oğlan çocukları, fikirlerini güven içerisinde açıklamaları için desteklenmeli ve fikirleri saygıyla karşılanarak ciddiye alınmalıdır. İnsani yardım çalışanları; çocukluk, çocuğun rolü ve aile hakkında kendi değerlerinin, inanışlarının ve varsayımlarının farkında olmalı ve bunları çocuklara dayatmaktan kaçınmalıdırlar. Gelişim bakımından uygun çocuk katılımı yollarına imkân tanımaları, karar almada çocuklarla güç paylaşmaları ve çocukların katılımı eksik gerçekleştiğinde, bunun çocukların sosyal rollerini ve güç ilişkilerini alt üst edebileceği gerçeğine karşı hassas olmaları gerekir.

Çocuğun Yüksek Yararı

Çocukları ilgilendiren tüm eylemlerde çocuğun yüksek yararı temel çıkış noktası olmalıdır. Bu ilke tüm insani programların ve müdahalelerin ayarlanmasına, izlenmesine ve tasarısına rehberlik etmelidir. İnsani yardım çalışanlarının bireysel çocuklara ilişkin karar aldığı yerlerde, bu prensibin uygulandığının temin edilmesi amacıyla üzerinde karar kılınan yönetime ilişkin önlemler uygulanmalıdır.

IASC Acil Durumlarda Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Kılavuzu¹⁴

Kuruluşlararası Daimî Komite (IASC) bu kılavuzu, insani yardım çalışanlarının bir acil durum anında kişilerin ruh sağlığı ve psikososyal esenliklerini korumaları ve iyileştirmeleri için gereken bir dizi asgari çok sektörlü müdahaleyi planlayabilmeleri, gerçekleştirebilmeleri ve eşgüdüm sağlayabilmeleri amacıyla yayımlamıştır.

Kapsamlı rehberde yerel yönetimlerin paydaşlıklarına vurgu önemlidir. Toplumların ve yerel yönetimlerin her evrede aktif katılımları başarılı, eşgüdüm içerisinde bir müdahale ve yerel kapasitenin artırılıp sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından özellikle önemli görülmektedir.

Kılavuzda yerel düzeydeki çalışmalara ilişkin vurgular aşağıda özetlenmiştir:

Yerel düzeydeki insani yardım çalışanlarına yönelik insan hakları ve koruma eğitimlerinin verilmesi
Korumaya yönelik değerlendirmelerin büyük bölümünün teknik yetkinliği olan ve yerel ortamı bilen uzmanlar tarafından gerçekleştirilmesi gerekliliği

- İhtiyaç duyulan yerlerde yerel koruma kapasitesi oluşturacak sosyal koruma mekanizmalarının etkinleştirilmesi ve veya kurulması
- Korumaya yönelik ihlallerin raporlanmasında yerel düzeyde farkındalık oluşturulması
- Çalışacak personellerin belirlenmesinde yerel kültürü bilen gönüllü ve profesyonellerin katılımının sağlanması
- Klinik ya da diğer psikososyal destek hizmetlerinin, öncelikli olarak bölge kültürüne aşina yerel çalışanlar tarafından sağlanması
- Toplulukları harekete geçirmek (toplumun katılımını sağlamak) için yerel yönetimlerle çalışılması
- Müdahaleler süresince ötekileştirilen grupları güçlendirecek ve damgalama ve ayrımcılığı önleyecek görüşmelere yerel yönetimlerin dahil edilmesi

¹³IASC Acil Durumlarda Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Kılavuzu:

https://interagencystandingcommittee.org/system/files/iasc_mhpss_guidelines_turkish.pdf

İnsan Hakları Kentleri Göstergeleri¹⁵

İnsan hakları kent yaklaşımı, en genel tanımıyla evrensel insan hakları norm ve standartlarının yerel düzeyde uygulanması ve belediyeler tarafından referans alınması olarak tanımlanabilir. Bu çerçevede insan haklarının kent politikalarına, uygulamalarına ve hizmetlerine dahil edilmesi ve böylece yerele, gündelik hayata uyarlanması hedeflerini içerir.

Halka en yakın ve gelişmiş idari birim olan belediyeler, merkezi yönetme nazaran, halkın gündelik hayatını doğrudan etkileyen kararlar alır ve hizmetler üretir. Dolayısıyla, insan haklarının teşviki ve korunmasında birincil sorumluluk merkezi yönetimlerde olmasına rağmen; belediyeler, uluslararası ve ulusal insan hakları stratejilerini ve politikalarını gündelik hayata uygulayarak tamamlayıcı bir rol oynar.

İnsan hakları kentleri, yerel yönetimlerin, belediyelerin insan hakları temelli bir yaklaşım benimsemesini gerekli kılar. Başka bir deyişle, belediye politikalarının, meclis kararlarının, stratejik plan ve programlarının ve uygulamalarının insan hakları standartları ile uyumlu olması anlamına gelir.

İnsan hakları kentleri uluslararası insan hakları sözleşmelerine atfa bulunarak yerel politikalarında, plan ve programlarında, kurumsal yapılanmalarında, faaliyet ve hizmetlerinde uluslararası insan hakları ilkeleri ve standartlarını kendine kılavuz edinen katılımcı, kapsayıcı, eşitlikçi, hesap verebilir ve demokratik yerel yönetimler olarak tanımlanabilir.

İnsan Hakları Kentleri Projesi, Türkiye’de belediyelerde ‘kadın’, ‘çocuk’, ‘engelli’, ‘yaşlı’ ve ‘mülteci’ gruplarının uluslararası ve ulusal yasalar tarafından garanti altına alınmış haklarının kent yaşamında uygulamaya geçirilmesini, gündelik hayata uyarlanmasını ve belediye hizmetlerine yansıtılmasını hedeflemektedir.

Belediyeler için çocuk hakları göstergeleri;

- Belediyenin çocuklar için, çocuklarla, çocukları etkileyebilecek her türlü uygulaması için BMÇHS ve ilgili diğer insan hakları hukukunu hukuki zemin olarak tanımladığından dolayı belediye çalışmalarını yasal olarak kısıtlayabilecek engelleri aşmalarını sağlar,
-
- Hiçbir çocuğu geride bırakmayacak şekilde tüm çocukların hakları ve ihtiyaçlarını belediyenin gözetmesini kolaylaştırır ve uygulamada ayrımcılığı önlemeye katkısı olur,
-
- Bir süreç olan çocuk haklarının uygulanmasının izlenmesi için bir araç olduğu için sadece bir kerelik durumu değil, yıllar içinde belediyenin çocuk hakları konusunda ne kadar ilerleyip ilerlemediğini izlemeyi sağlar.

İnsan hakları kentleri göstergelerinin çocuk hakları göstergeleri bölümünde on sekizinci gösterge, bu rehberin de konusu olan ve bir kriz durumu olarak tanımlanan afetlerle ilgilidir. Belediyelerin bir afet durumunda çocuk hakları açısından izlemesi gereken göstergeler şu şekilde belirlenmiştir:

Afetlerden (deprem, sel, yangın, vb.);

- Etkilenen çocuk sayısı nedir?
- Kaybolan çocuk sayısı nedir?
- Ölen çocuk sayısı nedir? (Yaş, cinsiyet, engellilik durumuna göre) – (SKA/SDG 11.5.1)

18. gösterge bağlamında belediyelere dair öneri şu şekilde geliştirilmiştir: İklim değişikliği ile aşırı hava olayları artmakta olduğu ve Türkiye’nin deprem fay hatlarında olması sonucu belediyelerin afetlere karşı hazırlıklı olması gerekmektedir. Bu gösterge belediyenin ne kadar hazırlıklı olduğu konusunda bilgi vermektedir.

Yerel Yönetimler için İnsan Hakları Temelli Programlama ve Hizmet Sunumu¹⁶

İlgili kılavuzda yerel yönetimlerle insan hakları ilişkisi bağlamında çocuk haklarına vurgu yapılarak “çocuk hakları uygulamadaki tüm politikalar ve faaliyetler ile ilişkilendirilmediği sürece sadece doğrudan çocuklarla ilgili çalışan birimlerin ve çocuklara yönelik politikaların yükümlülüğü olarak görülmektedir. Ulusal düzeyde çocuk hakları örneğinin sadece eğitim veya aile politikasını ilgilendiren bir konu değildir, ulaştırma politikasından çevre politikasına kadar her politika ve bu politikalara ilişkin uygulama çocukların haklarına erişimini olumlu veya olumsuz şekilde etkiler ve bu çerçevede değerlendirilmelidir.” Şeklinde ifade edilmektedir.

Kılavuzda katılım ayrı bir başlık altında ele alınmış ve dezavantajlı grupların katılımı başlığı altında, çocukların ve gençlerin, yerel yönetim politika ve hizmetlerinin odağında yer almasına rağmen bu politika ve hizmetlerin tasarlanmasında ve uygulanmasında görüşlerine başvurulacak birer siyasi aktör olarak görülmediğinin altı çizilmiştir.

¹⁴IASC Acil Durumlarda Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Kılavuzu: https://interagencystandingcommittee.org/system/files/iasc_mhps_guidelines_turkish.pdf

¹⁵İnsan Hakları Kentleri Göstergeleri: <https://rwistanbul.org/files/IHK%20G%C3%96STERGELER.pdf>

¹⁶Yerel Yönetimler için İnsan Hakları Temelli Programlama ve Hizmet Sunumu: https://insanhaklariizleme.org/vt/yayin_view.php?editid1=1913

3.1. YEREL YÖNETİMLERİN KRİZ DURUMLARINDA ÇOCUK HAKLARI YÜKÜMLÜLÜKLERİ: ASGARİ STANDARTLARIN OLUŞTURULMASI

Yerel Yönetimler için Temel Yaklaşım

- Çocuğu, hak ve özgürlükleri olan bir birey olarak görür
- Çocuğun (aralarındaki farklılıkları da gözetererek) özne olarak yerel yönetimlerde temsil edilmesini sağlar
- Çocukların yaşadıklarına devletlerin çocuk hakları yükümlülükleri temelinde bakar
- Sorumluluk ve yükümlülük sahiplerine hatırlatma yapar
- Çocukların hakları ve özgürlükleri konusunda farkındalık yaratacak etkinliklerde bulunur
- Hak ihlallerini takip eder, görünür kılar, çözüm üretir
- Bu ihlallerin önüne geçilmesi ve politika üretilmesi konusunda proaktif davranır
- Yerel yönetimlerin yükümlülükleri çerçevesinde çocuğun uğradığı hak ihlallerine karşı çocuğun yaşadığı psikososyal etkilenme risklerini ortadan kaldıracak önlemleri alır
- Çocuğun hem kendi sorunları hem de çevresinde olup bitenlerle ilgili görüşlerini dinler
- Katılım ilkelerini hayata geçirir

Çocuk haklarına ilişkin asgari standartlar oluşturulurken yöntemsel olarak aşağıdaki yol izlenmiştir:

1. Uluslararası ve ulusal standartlar ile bağlayıcı sözleşmelerin incelenmesi
2. İlgili literatürün taranması
3. Göstergelerin belediye çalışanlarıyla gözden geçirilmesi

Literatürün taranma aşamasında, UNICEF'in Çocuk Dostu Şehirler İnisyatifi çerçevesinde Türkiye'de geçtiğimiz 20 yıl içinde belediyelerle yapılan izleme ve gösterge çalışmalarından, belediyelerin Çocuk Dostu Şehir olmak için yürüttüğü çocuk hakları birimi, çocuk katılımı, çocuk hakları eğitimleri, mahalli düzeyde çocuğun durumu anket çalışmaları gibi birçok örnekten faydalanılmıştır. Benzer şekilde, UNICEF Innocenti Araştırma Merkezi tarafından hazırlanan "Çocuk Dostu Şehirler Eylem İçin Çerçeve, İzleme Çalışmaları, Eşikler ve Göstergeleri", "Çocuk Dostu Şehirler İnisyatifi İçin Gelişimin İzlenmesi İçin Eşikler Çerçevesi", "Çocuk Hakları ve Kentsel Planlama Prensipleri" ve UNESCO tarafından geliştirilen "Çocuklar ve Gençlerle Daha İyi Şehirler Yaratmak: Katılım için El Kitabı" ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Ofisi tarafından Türkiye dahil tüm üye ülkeler tarafından belediye düzeyi de dahil tüm kamu idaresi yönetimi aşamalarında kullanılmak üzere hazırlanan "İnsan Hakları Göstergeleri Ölçme ve Uygulama Kılavuzu" standartların hazırlanmasında yol gösterici olmuştur.

Halihazırda Türkiye'nin belediye düzeyinde de izleme yapma taahhüdü ile göstergeler kullanarak yaptığı izleme çalışması olan "Sürdürülebilir Kalkınma için Küresel Amaçlar" (SKKA) Amaç 11 "Şehirlerin ve İnsan Yerleşimleri-nin Kapsayıcı, Güvenli, Dayanıklı ve Sürdürülebilir Kılınması" göstergeleri de bu süreçte kullanılmıştır.

Asgari standartlar geliştirilirken, BMÇHS'nin şemsiye hakları olarak da adlandırılabilir başlıca beş hak, devletlerin sözleşmeyi uygulamasını yönlendirdiği için özellikle dikkate alınmıştır:

1. Ayrım gözetmeme (ÇHS madde 2);
2. Çocuğun yüksek yararı (ÇHS madde 3);
3. Hakların uygulanması için genel önlemler (ÇHS madde 4, 42, 44)

- a) Yerelde ve merkezde çocuk hakları uygulamaları için koordinasyon,
- b) Çocuklar için görünen ayrı bir bütçe,
- c) Bağımsız çocuk hakları savunucusu (ombudsman, vb.),
- d) Çocuğa ve tüm yetişkinlere ÇHS ile ilgili bilgi ve eğitimler sağlama,
- e) Çocuk hakları bilgi sistemi oluşturma ve bu sistem içinde göstergeler ile izleme

4. Yaşama, hayatta kalma ve gelişme (ÇHS madde 6) ve
5. Katılım (ÇHS madde 5, 12, 13, 14, 15, 16, 17).

Asgari standartlar belediyelerin insan haklarına saygı, insan haklarını koruma ve insan haklarını uygulama yükümlülükleri ile bağlantılı olarak önce hakların gerçekleştirilmesi için yasal ve yönetsel alt yapıyı işaret eden standartlara, ardından bunlarla bağlantılı süreç ya da uygulama standartları ile devam edip son olarak da sürece ilişkin standartlar ile bağlantılı çocukların hayatında değişim göstermek için seçilmiş sonuç niteliği taşıyan standartlarla bitmektedir.

RWI İnsan Hakları Kentleri çalışması tarafından belirlenmiş üç gösterge grubu asgari standartların ölçüm alanları ile ilgili sınırını belirlemiştir:

- 1. Güvenlik:** Çocukları ayrımcılıktan koruma; çocuklar için şiddetsiz ortam yaratma ve şiddetten koruma; yollarda güvenlik, sağlık ve çevresel güvenlik; gıda ve barınak ekonomik ve sosyal hakların güvenceye alınması
- 2. Erişilebilirlik:** Çocukların kamusal alanları engeller olmadan kullanabilmesi; ulaşım ve bilgi dahil kamu hizmetlerine engel olmadan erişim;
- 3. Katılım:** Çocukların yerel yönetimdeki tüm karar alma süreçlerine katılım

Standartların ölçülebilirlik, belediyeler/yerel yönetim için anlamlılık ve geçerlilik kriterlerine sahip olmasına özen gösterilmiştir.

ÇOCUK HAKLARI TEMELLİ KRİZ YÖNETİMLERİNDE ULUSAL VE ULUSLARARASI STANDARTLARIN TANINMASI

- Ulusal düzeyde yönetmelik, kanun, eylem planı, protokoller var mı?
- Uluslararası düzeyde öncelikle BM Çocuk Hakları Sözleşmesi olmak üzere konuyla ilgili uluslararası sözleşmeler, protokoller, genel yorumlar, deklarasyon ve bu alana ilişkin geliştirilmiş yönerge ve belgelerin taahhüdünün varlığı görünür mü?
- Bunlara ilişkin yerel yönetimlerin yükümlülükleri yazılı olarak tanımlanmış mı?
- Hem ulusal ve hem de uluslararası düzeydeki bu belgelerin yerel yönetimler tarafından öncelikle çalışanlara tanıtılması, bu konuda farkındalık ve uygulama yaratılması için eğitim programları var mı?
- Bu belgelerin öncelikle çocuklar ve ebeveynleri ve sonrasında toplumun her kesimi için tanınması, bilgilendirilmesi ve uygulanmasına yönelik çalışmaların planlanması var mı?

ÇOCUK HAKLARI TEMELLİ KRİZ YÖNETİMLERİNDE KATILIM

- Belediye meclisinde, çocuk hakları birimlerinde vb. yapılarda yaşanabilecek kriz süreçlerine ilişkin çocuğu odağa alan ayrı birimler var mı?
- Bu birimlerin oluşturulmasında çocukların katılımı esas alındı mı? Ne tür mekanizmalar geliştirildi?
- Karar alma süreçlerine çocuğun katılım hakkının tam olarak hayata geçmesini sağlayacak, yeniliğe ve gelişime açık mekanizmalar var mı?
- Çocuğu odağına alan kriz eylem planı ve strateji belgeleri var mı?
- Yerelde yaşanabilecek / yerele özgü yaşanabilecek krizlere ilişkin tanımlama ve bilgilendirme çalışmaları var mı?
- Yerel yönetimin bulunduğu bölgeye/ coğrafya özgün (sel, deprem göç vb.) karşılaşılabilecekleri kriz durumlarına ilişkin (tanımlama, koşullar vb.) çalışmaları var mı?
- Bu çalışmaların çocuklara ve ebeveynlerine uygunluğu, kapsayıcılığı ve erişimi dikkate alındı mı?
- Bu kriz durumlarının çocukları ve ebeveynlerini nasıl etkileyebileceğine dair bilgilendirme çalışmaları var mı? (Okula devam etmede kısıtlılık, barınma kaybı farklı kültürlerden kişilerle birada yaşama vb.)
- Kriz önleme çalışmalarının belirlenmesi ve bunların çocuklarla ve çocukların dahil olduğu kurumlarla ve ailelerle paylaşılması ve bilgilendirmelerin yapılmasına ilişkin çalışmalar var mı?
- Çocuklar, ebeveynleri ve tüm yetişkinlerin bilgilenecek kriz önleme, azaltma vb. tavsiye notlarının ve uygulama kılavuzları gibi çalışmalar var mı?
- Çocukların gelişimine uygun olarak ilk yardım eğitim modülleri var mı? Bu eğitim modülleri her çocuk için uygun ve kapsayıcı mı? Eğitim kurumlarıyla iş birliği sağlanabiliyor mu?
- Yaşanan kriz sonrası verilecek her türlü destek mekanizmaları hakkında çocukların ve ebeveynlerin bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar var mı?
- Bu bilgilendirme yöntemleri her çocuk- ebeveyni için uygun mu?
- Kriz sonrasında gelişim ve yaşlarına uygun olarak çocuklardan oluşan destek ekiplerinin kurulabilmesi için çalışma -akrandan akrana, çocuktan çocuğa destek hatlarının örülmesi gibi- var mı?
- Kriz dönemlerinde çocukların yaşadıkları hak ihlallerini ve ihtiyaçlarına ilişkin görüşlerini ifade etmelerini sağlayacak mekanizmaların oluşturulması ve bunların desteklenmesine yönelik çalışma ve hazırlık var mı? (Gazete, radyo, vb.)
- Kriz dönemlerine çocuklara ilişkin bütçenin ayrıca ayrılması ve bunun şeffaf bir şekilde paylaşılması yapılıyor mu?
- Çocuğun katılım hakkına dair toplumdaki bilgi ve farkındalık düzeyinin artmasına yönelik olarak bilgilendirici ve eğitici çalışmalar yapılıyor mu?

ÇOCUK HAKLARI TEMELLİ KRİZ YÖNETİMLERİNDE İZLEME VE DEĞERLENDİRME

Belediyenin sınırları içinde çocuk haklarının hayata geçişini kolaylaştırmak ve olası hataların önüne geçerek, zamanında uygulamalarla ilgili gelişmeyi görüp istenmeyen olumsuz uygulamaların önüne geçmek için sistematik ve düzenli bir izleme sistemine ihtiyaç vardır.

- Yerel yönetimlerde afet politikasına ilişkin çocukların katılımını izleyen ve değerlendiren mekanizmalar var mı?
- Yerel yönetimlerin çocuklara ilişkin veri toplama mekanizmalarını kurması ve bu verilerin kullanılabilir ve görülebilir hale getirilmesi (Yaş, cinsiyet, eğitim yoksulluk, hastalık, göç, vb.) gerçekleşti mi?
- Kriz dönemlerinde çocukların gereksinimlerinin izlenmesi, bunların düzenli aralıklarla bildirilmesi ve kamuoyuna duyurulması yapılıyor mu?
- Afet programlarının etkilerinin değerlendirilmesi için geçerli ve güvenilir bir sistem oluşturulmuş mu?

ÇOCUK HAKLARI TEMELLİ KRİZ YÖNETİMLERİNDE ERİŞİLEBİLİRLİK- KAPSAYICILIK

En önemli konulardan biri göstergelerle toplanacak olan nicel veriler için ayırım gözetmeme ilkesi ya da ayırımcılık yasağı gereği verinin ayrıştırılması konusudur.

Farkında olmadan gerçekleşebilecek ayırımcılığın önlenmesi ve hakkaniyetli bir hizmet sunumu için göstergelere sağlanacak yanıtların ayrıştırılması gerekmektedir. Ayrıştırma yaparken olabildiğince katmanlı ayrıştırma yapmak önemlidir. Çünkü, belediye hizmetleri deneyimi bir çocuk için bir yetişkinden farklıdır, o çocuk kız çocuğuyorsa onun ihtiyaçları ve hakları nedeniyle hizmetleri deneyimi bir oğlan çocuğundan farklı olacaktır; aynı kız çocuğu LGBTI+ ise daha farklı hizmetlere ihtiyaç duyacaktır; o kız çocuk engelli ise daha da farklı hizmetlere ihtiyaç duyacaktır; aynı kız çocuğu Roman ise onu etkileyen konular farklı olacaktır. Her durumda bir kişi ayırımcılığa uğrayabileceği birden fazla özelliğe sahip olduğu için katmanlı ayrıştırma önemlidir.

Hem insan hakları hem de insani kalkınma yapabilirlik anlayışının temeli olan hakkaniyet ilkesi gereği dışlanmış, korunma ihtiyacı olan grupların öncelenmesi için de verilerin ayrıştırılması verilecek hizmetlerin belirlenmesini etkileyeceği için o gruplar tarafından hayati önem taşırken, onların seslerinin duyulması sağlandığı için demokrasinin gelişimi için de bir o kadar önemlidir.

Azami olarak verilerin ayrıştırılması için yaş, cinsiyet, engellilik durumu ve çeşidi, göç durumu (mülteci, sığınmacı, ülke içinde yerinden edilmiş, göçmen), oturduğu mahalle, yoksulluk seviyesi (bireysel ve/veya aile gelir durumu açısından) bilgileri kullanılabilir

- Kriz durumlarından etkilenme koşullarının her çocuğu kapsayacak şekilde araştırılarak bunlara dair risklerin raporlanması ve paylaşılmasına (engelli olan, farklı dil ve kültüre sahip olan çocuklar vb) yönelik çalışmalar var mı?
- Kriz öncesi ve krizlere karşı alınacak önemlerin her bir çocuğun ihtiyacı göz önünde bulundurularak farklı yöntem ve teknikler kullanılarak hazırlanması ve yaygınlaştırılması yapılıyor mu?
- Krizlere ilişkin güvenli alan, beslenme, barınma gibi kriz sonrası oluşturulacak desteklerin ve yerlerin her bir çocuk için erişilebilir olması sağlanmış mı? (Toplanma alanların tekerlekli sandalye kullanma, dil bariyeri, bebekler için özel düzenlemeler vb.)
- Yaşanan kriz sonrasında ne tür desteklerin olacağı çocuklar ve ebeveynleriyle paylaşılmış mı? Buna ilişkin mekanizmalar kurulmuş ve her çocuk için ulaşılabilir olması sağlanmış mı?

ÇOCUK HAKLARI TEMELLİ KRİZ YÖNETİMLERİNDE PSİKO-SOSYAL DESTEK

- Kriz dönemlerine ilişkin psiko-sosyal hizmetlerinin rutin hizmetlerden farklı olduğuna ilişkin kişilerin ve birimlerin bilgilendirilmesi yapılmış mı? Bu alana özgü çalışma prensipleri önceden belirlenmiş mi?
- Yaşanan krize özgü psiko-sosyal destek hizmetleri planlanmış mı? (Gezici destek ekipleri, yüz yüze görüşmeler, oyun grupları vb.)
- Kriz öncesi erken müdahale çalışmalarının çocuklara özel olarak ayrıca hazırlanması ve bu konuda çocuklara bilgi verilmesi yönelik çalışmalar var mı?
- Krizlerin türlerine uygun farklı uzmanlık alanlarından kişilerin bir araya gelerek önlemler, riskler ve destekler konusunda çalışmaların planlanması sağlanmış mı?
- Kriz sonrasında çocuklar ve ebeveynler için gerekli psiko- sosyal desteklerinin önceden planlanmış olması ve kriz sonrası acil olarak devreye sokulması sağlayacak çalışmalar var mı?
- Bu çalışmalarının verilerinin tutulmasına yönelik mekanizmalar oluşturulmuş mu?
- Afet sonrası süreçlerde uzun dönemli psiko-sosyal destek programları ile çocukların yeniden iyi halinin sağlanmasına ilişkin programlar hazırlanmış mı?

- Süreç içinde çocuklara özgü kullanılacak uygun formların hazırlanması ve kullanılabilir olması (ihtiyaç değerlendirme vb.) sağlanıyor mu?
- Psiko-sosyal destek programlarının her bir çocuğu kapsayacak ve her çocuğun erişimi düşünülerek planlanması ve bu mekanizmaların kurulması (Dil faktörü, kültürel farklılıklar, yaş ve gelişimsel farklılıklar vb) için çalışmalar var mı?
- Psiko-sosyal desteklerinin çocuklara anlatılması ve bu konuda bilgi verilmesi sağlanıyor mu?
- Buna ilişkin broşür, video vb. çalışmalar yapılarak çocuklara ulaştırılıyor mu?

ÇOCUK HAKLARI TEMELLİ KRİZ YÖNETİMLERİNDE İŞ BİRLİĞİ

- Çocukların kriz dönemlerine ilişkin kararlara ve politika geliştirme süreçlerine katılımlarını desteklemek üzere 'eşgüdümlü yönetim' planları hazırlanıyor mu?
- Kriz dönemlerinde çocukların haklarına ilişkin hak ihlallerinin tanımlanmasına destek sağlayacak alanlar belirleniyor mu?
- Bu konuda görev ve sorumlular önceden belirlenmiş mi? (su, hijyen barınma eğitim, sağlık ihmal istismar vb.)
- Yerel yönetimlerin krizlere ilişkin her türlü kamu kurumu ve sivil toplumla önceden iş birliği içinde olması, gerekli durumlar için protokollerin yapılması sağlanmış mı?
- Çocukların ihtiyaçları ve duruma ilişkin bilgiyi aktarmak ve kurumlar-arası yapıyı oluşturmak için kaynak yönetimi planları yapılandırılmış mı?
- Kriz dönemlerinde çocukların şiddet, sömürü, taciz ve ihmale karşı korunması için paydaşlarıyla birlikte faaliyet planları hazırlanmış mı?
- Kriz dönemlerinde çocuklarla ilgili her türlü bilgi ve çalışmanın medya ile paylaşılmasına yönelik özel çalışmalar planlanmış mı?
- Özellikle eğitim kurumlarıyla iş birliği içerisinde olunmasını sağlayacak çalışma ve planlamalar yapılmış mı?
- Kriz dönemlerine ilişkin çocuklarla ilgili sivil toplum örgütleriyle birlikte politikaların geliştirilmesi süreçlerinde etkin iş birlikleri kuruluyor mu?
- STK'lar belediyelerin stratejik plan hazırlama ile izleme ve değerlendirme çalışmalarına katılıyor mu?
- Kriz durumlarına ilişkin uzmanlık alanlarını oluşturmuş mu?
- Hükümetin hazırladığı çocuklara yönelik kriz dönemlerine ilişkin yönetim planlarıyla koordineli çalışmalar yapılıyor mu?

ÇOCUK HAKLARI TEMELLİ KRİZ YÖNETİMLERİNDE KORUMA – GÜVENLİK

- Kriz dönemlerinde çocukların her türlü ihmal ve istismardan koruyucu önlemler alınmış mı (medyada- sosyal medyada paylaşımlar, destek vermek isteyen kişi – kurumlar açısından) ve buna ilişkin ilke ve değerler ile uygulamalar belirlenmiş mi?
- Çocuk güvenliği belgesi hazırlanmış mı?
- Afetten önce devam eden yaşamsal alışkanlıkların (yemekten önce ve sonra el yıkama, banyo ihtiyacı vb.) devam ettirilebilmesi ve hijyen içinde yaşanabilmesi için yereldeki alt yapıların güçlendirilmesi çalışmaları var mı? Bunlara dair çocuklar bilgilendiriliyor mu?
- Çocukların ihtiyaçlarına ve gelişimlerine uygun olarak emniyetli yollar, geçiş alanları ve güvenli oyun alanları, barınaklar vb. oluşturulmasına ilişkin çalışmalar yapılıyor mu?
- Çocuklar için yeniden iyileşme/rehabilitasyon ve sağlık hizmetleri ile eğitim hizmetlerinin kesintisiz bir şekilde işlenmesini sağlayacak hazırlıkların yapılması ve bunların kamuoyu ile paylaşılması sağlanıyor mu?
- Çocuklara yönelik çalışmalar için ayrıca ve özellikle olarak gerekli malzemelerin, teknik yardımın hızla yerine ulaştırılması için gerekli operasyonel sistemler ve kaynaklar devreye sokuluyor mu?

- Çocuklar için her bölgede “Çocuk Dostu Alanlar” oluşturularak olası bir kriz durumunda, etkilerin silinmesine yönelik çalışmalar yapılır mı?
- Yerel yönetimlerde var olan çocuk birimlerine bu bilgiler aktarılıyor mu
- Çocuklarla ilgili uygulamaların her düzeyde hazırlık ve destek açısından hesap verebilir olması sağlanıyor mu?
- Çocuklara ilişkin bütçenin ayrıca hazırlanması gerçekleşiyor mu?

Çiğli Belediyesi
Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimi Strateji Belgesi Taslağı

Giriş

1. Durum Analizi

1.1. 2020-2024 Stratejik Plan Analizi

Çiğli Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planının, 2022 yılı güncellenmiş versiyonunda, 5 amaç ve 29 hedeften oluştuğu görülmektedir. Stratejik planının eski ve güncellenmiş versiyonundaki en temel noktalarından biri çocuk ve çocuk hakları ile ilgili yeni bir hedefin eklenmiş olmasıdır.

Planının, analiz kısmındaki üst politika belgeleri bölümünde On Birinci Kalkınma Planı, Cumhurbaşkanlığı Programı, Orta Vadeli Program, Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, Ülke Düzeyinde Tematik ve Sektörel Strateji Belgeleri, Bölge Planı'nda yer alan politikalar, eylemler incelenerek amaç ve hedeflerin oluşturulduğu belirtilmektedir. Söz konusu incelemede çocuk hakları temelli kriz yönetimi ile ilgili politika ve eylemlere vurgu sadece fiziki alanların yapılanması noktasında olmuştur. Bunlar;

1) 11. Kalkınma Planı 675 numaralı politika ve tedbirler kapsamında; Başta açık ve yeşil alanlar olmak üzere şehirlerdeki kamusal alanların korunması; erişim ve güvenliğinin artırılması, kadınlara, çocuklara, yaşlılara, engellilere duyarlı olarak insan-tabiata ilişkisi çerçevesinde yeniden kurgulanması sağlanacaktır.

2) 11. Kalkınma planı 694 sayılı politika ve tedbirler kapsamında; Afet risklerinin planlama aşamasında gözetilmesine yönelik imar planlaması kriterleri geliştirilecek ve afet tehlike ve risklerine uygun imar planlaması yapılması sağlanacaktır.

3) İZKA İzmir Bölge Planı 2014- 2023, 2. Yüksek Yaşam Kalitesi Öncelik: Kaliteli Kentsel Yaşam, Afet yönetimi kapasitesi güçlendirilecektir.

Kurum analizleri, PESTLE ve GZTF çalışmalarında çocuk ve çocuk hakları ilgili herhangi bir tespitte rastlanılmamıştır.

2020-2024 Stratejik Planında çocuk hakları temelli risk yönetimi ile ilişkili olabilecek 5. amacın iki hedefinde faaliyetler planlandığı görülmektedir.

Planın, "Hak temelli yaklaşımla şekillenen sosyal ve ekonomik dönüşümü sağlayan sağlık ve sosyal içerme hizmetlerini sunmak" başlıklı beşinci amacının, "İlçemizde Yaşayan Tüm Kadınların Sosyal Alanda Yaşadığı Güçlüklerin Tespit Edilerek Bu Doğrultuda İhtiyaç Duyulan Kent Politikalarının Üretilmesi Ve İlçe Geneline Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Çalışmaların Gerçekleştirilmesi " olan 1. hedefinin faaliyetlerinde;

- Çiğli genelinde cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum ve gelir seviyesi kırılımlarına göre sosyal haritalamanın yapılması,

- Kadın ve çocuk hakları alanında taraf olunan uluslararası sözleşmeler ve protokoller çerçevesinde hizmetlerin analizi ve yenilenmesi,

- Semt merkezleri açılarak kadınlar, çocuklar ve anne-babalara yönelik hizmetler sunulması,

- Kadınlara ve çocuklara yönelik hukuki, psikolojik ve aile danışmanlığı hizmetlerinin verilmesi,

- Çiğli genelinde kadın ve çocukların yaşamlarını kolaylaştıracak ve güzelleştirecek fiziksel mekanların düzenlenmesi yönünde farkındalık çalışmalarının yapılması,

- Kurum ana hizmet binası içerisinde bebek bakım, emzirme odası ile oyun alanının yapılması, aynı amacın, “Çiğli’de yaşayan çocuklarla ilgili gerekli kent politikalarını üretmek ve politikaların uygulanması için ihtiyaç duyulan tüm araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütmek” başlıklı 6. hedefinde ise;
- Çiğli’de yaşayan çocukların sosyo-ekonomik ve sosyo-duygusal durumlarının analiz edilmelerine yönelik çalışmalar yapılması,
- Çocuğun etkin yararı gözetilerek düzenlenen güçlendirme ve farkındalık eğitimleri verilmesi,
- Eğitim hakkına erişememiş (spor, kültür ve sanat alanları) çocuklar için telafi süreçlerinin geliştirilmesi amacı ile ÇİBEM’den faydalanmalarının sağlanması,
- Çocuk işçiliği, sokak çocukları ve mülteci çocukları gibi dezavantajlı grupta olan çocukların sorunlarının tespit edilmesi ve hak temelli stratejilerin geliştirilmesi,
- Yetişkinler ve çocuklar arasında çocuk hakları konusunda farkındalığın artırılmasına yönelik çalışmanın yapılması,
- Çocukların gelişim hakkı temelinde; oyun, kültür, sanat, eğitim, spor etkinliklerinin çoğaltılmasıyla ilgili faaliyetlerin yapılması,
- Çocukların karar alma mekanizmalarına katılımı için olanak sağlanmasının desteklenmesi,
- Çocuk hakları konusunda ulusal ve uluslararası STÖ ve kurumlarla çalışmalar yürütülmesi ve projelere dahil olunması ile ilgili çalışmalar yapılması,
- 2030 sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda; çocuklar için daha yaşanılabilir ve güvenli kentler oluşturulması amacıyla projeler üretilmesi ve uygulanması,
- Çocuk ve ebeveynleri için psiko sosyal danışmanlık sağlanması,
- Çocuk festivallerinin düzenlenmesi,
- Karne şenliğine ilişkin faaliyetlerin yapılması,
- Çocuklara oyun yaşam alanı oluşturulması (çocuk meydanı vb.),
- Belediye kreş ve gündüz bakım evi hizmetlerinin yürütülmesi faaliyetleri planlanmıştır.

Bu hedefin gerçekleşmesi için tahmini maliyet ise 2.830.050 TL’dir.

Bu hedef için oluşturulan tespitler;

- Önceki stratejik planlarda çocuklara yönelik özel bir çalışma bulunmamaktadır.
- Mahallelerde çocuklara hizmet verecek semt merkezlerinin olmaması
- İlçede yaşayan çocuklarla ilgili sosyo-ekonomik verilerin yetersizliği
- Belediye meclis üyelerinin çocuk çalışmaları konusundaki duyarlılığı
- Spor, kültür, eğitim ve sanat alanında son 2 yılda geniş kitlelere ulaşan çalışmaların yapılmış olması
- Çocuk çalışmaları biriminin kurulmasıyla yerel, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarla işbirliklerine başlanması olup **ihtiyaçlar ise şu şekilde belirtilmiştir:**

- Birimin faaliyetlerinin sağlıklı ve verimli bir şekilde sunulması için alanında deneyimli ve gönüllü ruhuyla çalışacak personellere ihtiyaç duyulmaktadır.
- Çocuk çalışmalarının yaygın hale getirilmesi için araştırma, eğitim ve danışmanlık hizmetinin alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
- Karar alma süreçlerinde çocuk katılımının sağlanması gerekliliği mevcuttur.
- Birimin faaliyet alanının kurumda her kademedeki sahiplenilmesine ve bütüncül bir yaklaşımın belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

1.2. Çiğli Belediyesi Faaliyet Raporu

Çiğli Belediyesi 2021 faaliyet raporunda, 2020-2024 Stratejik Planda öngörülen hedefler ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Bu kapsamda çocuk hakları temelli kriz yönetimi ile ilgili olabilecek faaliyetler şöyledir:

- Avrupa Komisyonu'nun Çocuk Dostu Kentler Projesi'nde yer alınmıştır.
- Lanzarote Sözleşmesi kapsamında olan 5'te 1 kampanyası ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır.
- 2021 yılında 180 adet parkta 120 adet çocuk oyun grubu bulunmaktadır.
- Çocuklara yönelik Kültürel, Sanatsal ve sportif etkinlikler düzenlenmektedir.
- AÇEV (Anne Çocuk Eğitim Vakfı), Özel Orantı İlkokulu/Ortaokulu ve Bil Koleji ile Protokol imzalanmıştır.
- Park alanlarında çocuk oyun grubu ve spor alanları betonları ile yürüyüş yollarına parke taşı döşenmesi işleri yapılmıştır.
- 2021 yılında 8 yeni çocuk oyun alanı yapılmıştır.
- "Ben Oynadım Sıra Sende" sloganı ile Çiğli Oyuncak Kütüphaneleri projesine başlanılmıştır.
- Çocukların demokratik yollarla söz haklarını belirtmesine ilişkin olarak çocuk parkı projesi gerçekleştirilmiş olup, 12 çocuğun hayal edip hayata geçirmek istediği park, Yeni mahallede hizmete açılmıştır.
- Kadın Yaşam Merkezi binasında, 36- 72 ay aralığındaki çocuklara yönelik olarak, çeşitli aktivite ve oyunlarla psiko-motor, sosyal-duygusal, bilişsel, dil ve öz bakım becerilerine katkıda bulunan faaliyetlerin yapıldığı Çocuk Oyun Atölyesi açılmıştır.

1.3. Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimi için GZTF Analizi

Güçlü Yönler:

- Parklarda çocuk oyun gruplarının bulunuyor olması
- Çiğli Belediyesi Meclisi Çocuk ve Çocuk Hakları Komisyonunun olması
- Çiğli Belediyesi Çocuk Hakları Biriminin kurulmuş olması
- Çiğli Kent Konseyi Çocuk Meclisinin kurulmuş olması
- Belediye üst yönetiminin çocuk hakları temelli perspektife ve katılımcı süreçlere açık olması
- Stratejik planda afet yönetiminde farkındalık yaratılması ile ilgili hedeflerin olması
- Stratejik planda çocuk hakları ile ilgili oldukça kapsamlı hedefinin olması
- Çocuk hakları ile ilgili uluslararası kurumlarla işbirliği ve diyalogun bulunması

Zayıf Yönler:

- Çocuk hakları temelli kriz yönetimi ve planının bulunmaması
- Çocuk hakları politika metninin bulunmaması
- Kriz yönetimi konusunda yeterli mekanizmalarının bulunmaması
- Kurum içinde yeterli personelin olmaması

Fırsat

- Afet alanı ve çadırların bulunması

Tehditler

- Deprem ve iklim değişikliği gibi afetlerden etkilenecek olması

Kartal Belediyesi Çocuk Hakları Temelli Kriz Yönetimi Strateji Belgesi Taslağı

Giriş

1. Durum Analizi

1.1. 2020-2024 Stratejik Plan Analizi

Kartal Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı, 5 amaç ve 27 hedeften oluşmaktadır. Stratejik Planı, çocuk hakları temelli kriz yönetimi bağlamında ele aldığımızda gerek analiz bölümünde gerekse amaç ve hedefler bölümünde geliştirilmesi gereken bölümler olduğu görülmektedir.

Planının, analiz kısmındaki üst politika belgeleri bölümünde On Birinci Kalkınma Planı, Cumhurbaşkanlığı Programı, Orta Vadeli Program, Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı, Ülke Düzeyinde Tematik ve Sektörel Strateji Belgeleri, Bölge Planı'nda yer alan politikalar, eylemler incelenerek amaç ve hedeflerin oluşturulduğu belirtilmektedir. Söz konusu incelemede çocuk hakları temelli kriz yönetimi ile ilgili politika ve eylemler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. 11. Kalkınma Planı 542, 600.1, 600.8, 602 numaralı politika ve tedbirler kapsamında; çocuklara ve kadınlara yönelik destekleyici eğitim ve faaliyetler yürüterek sosyal ve ekonomik hayata katılımını ve karar organlarında yer almalarını sağlamak,

2. 11. Kalkınma planı 543, 549, 549.1, 607, 607.3, 614, 608, 621 numaralı politika ve tedbirler kapsamında;
- Çocuk Gelişim Merkezleri'nin mahallelerde yaygınlaştırılmasını sağlamak.
- Eğitim ve etkinlikler ile çocukların fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimini destekleyici kültürel, sanatsal, bilimsel ve sportif faaliyetleri yaygınlaştırmak ve hizmetlere erişimi artırmaya yönelik uygulamalar yapmak.
- Çocukların, gençlerin ve ebeveynlerin ihtiyaçları doğrultusunda psiko-sosyal destek hizmetlerini yaygınlaştırmak.

3) 11. Kalkınma Planı 598, 598.1 numaralı politika ve tedbirler kapsamında; çocuk, genç, yaşlı her kesimden insanın bir arada keyifle vakit geçirebilecekleri mekanlar tasarlamak.

4) 11. Kalkınma Planı 615, 615.1, 621.2 numaralı politika ve tedbirler kapsamında; çocukların ve gençlerin sağlıklı gelişimlerini olumsuz etkileyecek sanal platformlardan ve dijital risklerden korunmaları amacıyla tedbirler almak, bilinçlendirmek, spor, sanat, kültür vb. alanlara yönlendirmek.

5) 11. Kalkınma Planı 725, 727, 727.1, 727.2 numaralı politika ve tedbirler kapsamında; afetlere hazırlık yapmak, altyapıyı güçlendirmek ve toplumu afetlere karşı güçlendirmek.

6) Kadının Güçlenmesi Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023) Eğitim Strateji 2.3 kapsamında "Çocuk Gelişim Merkezlerini mahallelere yaygınlaştırmak"

7) Kadının Güçlenmesi Stratejisi Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023) Ekonomi Strateji 3.2, 3.3 Ailelere yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapmak ve çocuk, engelli ve yaşlı bakımına yönelik çalışmalar yürütmek.

Kurum Analizinde, ise fiziki kaynak olarak 15 tane Çocuk Gelişim merkezi, 1 adet çocuk bahçesi ve 1 tane çocuk atölyesi müzesi bulunduğu belirtilmektedir.

Durum analizi bölümünde yapılan PESTLE ve GZTF çalışmalarında çocuk hakları temelli kriz yönetimini ilgilendiren tespitler bulunmaktadır.

GZTF analizindeki çocuk hakları temelli kriz yönetimine ilişkin **güçlü yanlar şunlardır:**

- Türkiye'nin ilk ve tek "Alerjik Çocuk Gelişim Merkezi"ne ve İstanbul'da en çok çocuk gelişim merkezine sahip olan belediye olması,
- Türkiye'de yaşayan tüm engellilere ve 4-14 yaş grubu Kartallı çocuklara ücretsiz hizmet veren Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'nin bulunması,
- Kartallı çocuklara yönelik hizmet veren Kartal Belediyesi Sanat Akademisi'nin bulunması,
- Belediyeye ait Yaz Spor Okulları'nın bulunması,
- Çocuk, genç vb. her yaşa yönelik kültürel faaliyetlerin (konser, sinema, tiyatro, sergi, panel, sempozyum vb.) çok sayıda ve ücretsiz olması,
- Türkiye'de ilk ve tek Masal Müzesi olması.

Tehditler kısmında ise;

- Kartal ilçesinde riskli yapıların bulunması,
- Kartal'ın deprem bölgesinde bulunması,
- Afet toplanma alanları için uygun alanın az olması,
- Kartal'ın göç alan bir ilçe konumunda olması ifade edilmektedir.

Yapılan analiz çalışmalarının ışığında, 2020-2024 Stratejik Planında çocuk hakları temelli risk yönetimi ile ilgili 3 amaç içerisinde toplam 4 hedef belirlenmektedir.

Planın, "Sürdürülebilir, Moderne, Kaliteli ve Planlı Bir Kent Oluşturmak" başlıklı birinci amacının, "İlçenin İhtiyaçları Doğrultusunda Projeler Hazırlamak, Fiziki Şartları İyileştirmek ve Hizmet Binaları Tesis Etmek" olan 4. hedefinin bir faaliyeti çocuk gelişim merkezleri inşa etmektir.

"Kentın Sosyal, Kültürel, Sportif ve Ekonomik Gelişimine Katkı Sağlamak" başlıklı 2. amacının, "Çocukların Fiziksel, Zihinsel ve Ruhsal Gelişimini Desteklemek" ilk hedefidir. Kreş Müdürlüğü'nün sorumlu olduğu bu hedef kapsamında;

- Çocukların sosyal, kültürel, sanatsal ve yaratıcı yanlarını geliştirmeleri amacı ile eğitim ve etkinlikler düzenlenmesi ve katılım sağlanması,
- Psikolog ve alanında uzman eğitimciler tarafından öğretmenlere ve velilere yönelik bilgilendirme toplantılarının yapılması,
- Okul öncesi eğitim hizmetinin verilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması,
- Günlük ücretsiz süreli bakım hizmeti verilmesi faaliyetleri planlanmıştır.

Çocuk Gelişim Merkezi sayısının ve mevcut merkezlerin kapasitesinin artırılması ve çocukların fiziksel, zihinsel ve psikolojik/sosyal gelişimine yönelik ihtiyaçlara uygun proje ve faaliyetlerin artırılması ihtiyaçları gözetilerek çocukların gelişimlerini sağlamaya yönelik hizmetler ile ilgili taleplerin artması ve çeşitlenmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Bu hedefin gerçekleşmesi için tahmini maliyet ise 45.765.617,90 TL'dir.

Planının, "Sağlıklı, Güvenli ve Huzurlu Bir Kartal Oluşturmak" başlıklı 3. amacının, "Koruyucu, Önleyici ve Rehabilitasyon Hizmetleri Sunmak" hedefinin faaliyetlerinden biri Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi hizmetlerinin verilmesidir. Aynı amacın 3. hedefi ise "Afetlere Karşı Toplum Bilinçlendirmek" olarak belirlenmiştir.

1.2. Kartal Belediyesi Faaliyet Raporu

Kartal Belediyesi 2021 faaliyet raporunda, 2020-2024 Stratejik Planda öngörülen hedefler ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Bu kapsamda çocuk hakları temelli kriz yönetimi ile ilgili olabilecek faaliyetler şöyledir:

- 1 adet müze, 1 adet kütüphane, 36 adet özel gün, 1 adet yıl sonu ve 1 adet yılbaşı etkinliği düzenlenmiştir.
- Velilere yönelik 7 adet ve öğretmenlere yönelik 9 adet toplantı düzenlenmiştir.
- Çocuk Gelişim Merkezleri'ndeki öğrencilere sosyal ve sportif alanda 3 adet, kültürel ve sanatsal alanda 4 adet ve yaratıcılığı geliştiren alanda 3 adet eğitim verilmiştir.
- 15 Çocuk Gelişim Merkezi'nde 785 öğrenciye hizmet verilmiş olup, mal ve malzeme alımı yapılmıştır.
- Sağlık alanında, 2.485 çocuğumuza 4.440 işlem yapılmış, 267 çocuğumuza psikolojik destek sağlanmıştır
- Afetlere karşı toplumu bilinçlendirmek amacıyla eğitimler ve tatbikatlar gerçekleştirilmiştir.
- 2021 yılında Çocuk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi'nde 2.485 çocuğumuza 4.440 işlem yapılmıştır.
- Rifat Ilgaz Eğlenceli Çocuk Kütüphane yapımı
- Çadırkent-Konteyner Kentte Çocuk Eğitim parkı yapımı
- 4 Meydan ve 5 Parkta Çocuk Oyun Alanı yapımı
- 3 Kültür Merkezinde çocuk oyun alanı yapımı
- Kartal belediyesi Çocuk Meclisi kuruluşu
- 21 mahalledeki çocuk oyun parkları ve ahşap aletlerin onarım ve bakımı
- Anne ve Baba destek programları
- Saadet Öğretmen Çocuk İstismarı ile Mücadele Derneği ile ortak faaliyet
- 16-21 Kasım tarihleri arasında Kartal Çocuk Şenliği
- Belediyemize ait etüt merkezi ve yeni açılan çocuk gelişim merkezleri için, "İş Sağlığı ve İş Güvenliği Tehlike Belirleme ve Risk Analizi Değerlendirme" raporları hazırlanmıştır.
- Çocuk Gelişim Merkezleri'nde Covid-19 pandemisi nedeniyle kullanılmayan klima sistemine alternatif olarak çalışacak kalorifer ve doğalgaz tesisatları yaptırılmıştır.
- 534 kadın ve çocuğa 2.339 seans psikolojik danışmanlık hizmeti verilmiştir.

1.3. GZTF

Güçlü Yönler:

- 15 adet Çocuk Gelişim Merkezi, 3 Çocuk Kütüphanesi, 1 Masal Müzesinin bulunuyor olması
- Meydan, Park ve Sosyal tesislerinde çocuk dostu alanların düzenleniyor olması
- Çocuk Meclisinin olması
- Belediye üst yönetiminin çocuk hakları temelli perspektife ve katılımcı süreçlere açık olması
- Stratejik planda çocukların psikolojik, sosyal ve sağlıklı gelişimini destekleyecek hedeflerin olması
- Stratejik planda afet yönetiminde farkındalık yaratılması ile ilgili hedeflerin olması

Zayıf Yönler:

- Çocuk hakları temelli kriz yönetimi ve planının bulunmaması
- Çocuk hakları politikası ve biriminin bulunmaması
- Kriz yönetimi konusunda yeterli mekanizmalarının bulunmaması

Fırsat:

- Afet alanı, çadır ve konteynır kentlerinin bulunması

Tehditler:

- Deprem ve iklim değişikliği gibi afetlerden etkilenecek olması

ÖNERİLER

- Kamu kurumları, eğitim kurumları, sivil toplum örgütleri gibi paydaşların bir araya gelerek afet sürecindeki aşamaların ayrıntılı irdelendiği, Türkiye'ye yönelik çocuk merkezli afet yönetimi planı oluşturulmalıdır.
- Çocuklarda afet bilincini geliştirecek çalışmalar belediyelerin stratejik planlarına dahil edilmelidir. Bu bilincin çocuklara sembolik çalışmalarla değil, gerçeğe yakın uygulamalarla benimsetilmesi gerekmektedir.
- Çocuklar için her bölgede "Çocuk Dostu Alanlar" oluşturularak, olası bir afet durumunda, afetin izlerinin silinmesine çalışılmalıdır.
- Afet sonrası süreçlerde uzun dönemli psikososyal destek programları ile çocukların rehabilitesi sağlanmalıdır.
- Afet öncesi ve sonrası süreçlerde eğitim kesintiye uğratılmamalıdır. Afet sonrası hayatın normale dönmesi için anne/baba-eğitim kurumları-çocuk üçgeni oluşturularak problemler iletişim kurularak aşılmaya çalışılmalıdır.
- Okul, kreş gibi eğitim kurumları ile sağlık ocağı, hastane gibi sağlık kuruluşlarının olası afetlere karşı dayanıklı şekilde inşa edilmesi gerekmektedir. Belirtilen kurumların çocukların yapısına uygun şekilde, tasarım aşamasından kullanım aşamasına kadar ergonomik şekilde kurgulanması, uygulanması gerekmektedir.
- Biyolojik ve fizyolojik az gelişmişlikleri nedeniyle afet öncesi çocuklara sunulan sağlık olanakları, afet anı ve sonrası da kısa sürede sunularak, çocukların oluşabilecek mikrobik ortamdan en az şekilde etkilenmesi sağlanmalıdır.
- Salgın ve doğal afetler sırasında çocuklara sunulan teşhis ve tedavi hizmetlerinin aksamaması için öncelikle sağlık kuruluşları ve personelinin bu gibi olağanüstü durumlarda hizmeti nasıl sürdüreceğinin planlanması gerekmektedir.
- Pandemi İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı'nın pandemi dönemi için personel ihtiyacının belirlenmesi konulu başlığı altında orta şiddetli bir pandemide, kurum/kuruluştaki çalışan, iş gücünü oluşturan personelin %20'sinin hastalanabileceği ve buna ek olarak bir kısmının da hasta bir yakınına (çocuğu, eşi, vb.) bakması gerekebileceğinden dolayı işe devamsızlık yapmasının beklendiği ve bu durumun personel planlaması yapılırken göz önünde bulundurulması gerekmektedir.
- Bu öngörü ile hizmeti sürdürmenin planlanması, normal şartlarda kullanılan sistemlerin çalışmaması ihtimali düşünülerek yapılmalıdır. Örneğin, pandemide çocuk ve ergen ruh sağlığı hekimleri yüz yüze hasta kabulü yapamadıkları hallerde çevrimiçi sistemleri kullanmaya adapte oluncaya kadar geçen zamanda hastaların takibi kesintiye uğramıştır. Çevrimiçi olanakların nasıl kullanılacağına dair bir kılavuz benzer bir süreçte daha hızlı hareket edilmesini sağlayabilir. Ancak olası bir depremde çevrimiçi olanakların kullanılamayabileceği de dikkate alınmalıdır.
- Personel ihtiyacını ve olası açığı dikkate alan bir planlamada çalışanların, çalışma motivasyonlarının düşünülmesi de gerekmektedir. Pandemi İnfluenza Ulusal Hazırlık Planı'nda bu hedefe yönelik olarak pandemi öncesi, sırası ve sonrasında çalışanlara psiko-sosyal destek sunulması, çalışanlara yönelik olası olumsuz faktörlerin belirlenmesi ve azaltılması yönünde çalışılması öngörülmüştür.
- Hizmetlere ara verilmesi durumunda sistem dışında kalan çocukların sosyal hizmetler ile iş birliğinde takibini sağlamak ve en kısa zamanda yeniden tıbbi bakıma sürecine dahil olmalarını sağlamak üzere bir iş birliği modeli geliştirilmelidir. Bu amaca yönelik olarak, hastane ve belediye sosyal hizmet kadrolarının güçlendirilmesi ve il sosyal hizmet birimleri ile çalışma biçimlerinin düzenlenmesi gerekmektedir.
- Uzaktan eğitimde öğrencilerin farklı ilgi ve becerilerini dikkate alan bir akademik eğitim tasarlanması önemlidir.

- Öğrencilerin öğrenme becerilerini destekleyecek faaliyetlerin planlanması gerekmektedir.
- Öğrencilerin psiko-sosyal becerilerini destekleyecek faaliyetlerin planlanması gerekmektedir.
- Gerekli teknik alt yapının planlanması gerekmektedir.
- Öğretmenlerin uzaktan eğitim becerilerinin desteklenmesi gerekmektedir.
- Öğretmenlerin çalışmaları gereken zamanlarda bakım yükümlülüğü olan kişilerin bakımı konusunda sunulacak destek hizmetlerinin planlanması gerekmektedir.

Acil ve kısa dönemli çalışmalar için öneriler:

- 1. Çocukların korunması için öncelik belirleyin:** Kriz dönemlerinde, özellikle de doğal afetlerde çocuklar en savunmasız gruplardan biridir. Belediye yetkilileri, kriz yönetimi planlarında çocukların korunması için öncelik belirlemelidir.
- 2. Çocukların ihtiyaçlarını belirleyin:** Kriz dönemlerinde, çocukların temel ihtiyaçlarına öncelik verilmelidir. Belediye yetkilileri, çocukların barınma, gıda, su, ilaç ve tıbbi yardıma ihtiyaç duyabileceğini düşünerek, bu ihtiyaçları karşılamak için planlar yapmalıdır.
- 3. Çocukların güvenliğini sağlayın:** Kriz dönemlerinde, çocukların güvenliği öncelikli olmalıdır. Belediye yetkilileri, çocukların güvenliğini sağlamak için gerekli önlemleri almalıdır. Bu önlemler arasında, çocukların kaybolmasını önlemek için kayıt altına alınması ve çocukları güvende tutmak için barınaklar kurulması yer alabilir.
- 4. Çocukların eğitim haklarını koruyun:** Kriz dönemlerinde, çocukların eğitim haklarına öncelik verilmelidir. Belediye yetkilileri, çocukların eğitimine devam etmelerine izin vermek için planlar yapmalıdır. Eğitim faaliyetleri için uygun ortamlar sağlanmalı ve eğitim materyalleri temin edilmelidir.
- 5. Çocukların katılımını sağlayın:** Kriz dönemlerinde, çocukların katılımı önemlidir. Belediye yetkilileri, çocukların görüşlerine ve ihtiyaçlarına saygı göstererek, kriz yönetimi planlarını oluşturmalıdır. Ayrıca, çocukların kriz yönetimine katılmasına izin vererek, krizle başa çıkmak için yaratıcı ve yenilikçi fikirlerin ortaya çıkmasına yardımcı olabilirsiniz.
- 6. Çocukların sağlık ve refahını koruyun:** Kriz dönemlerinde, çocukların sağlık ve refahı öncelikli olmalıdır. Belediye yetkilileri, çocukların sağlık hizmetlerine erişimlerini sağlamalı ve acil durumlarda tıbbi yardımcı koordine etmelidir. Ayrıca, çocukların psikolojik sağlığına da özel önem gösterilmelidir.
- 7. Çocukların korunması için iş birliği yapın:** Kriz dönemlerinde, çocukların korunması için belediyelerin diğer kurumlarla iş birliği yapması gerekmektedir. Bu kurumlar arasında, sağlık hizmetleri, eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları ve yerel hükümetler yer almaktadır. Belediye yetkilileri, bu kurumlarla iş birliği yaparak, çocukların korunması ve ihtiyaçlarının karşılanması için daha etkili bir kriz yönetimi planı oluşturabilirler.
- 8. Çocuklara yönelik bilgilendirme çalışmaları yapın:** Kriz dönemlerinde, çocukların bilgi sahibi olmaları ve doğru bilgilere erişmeleri önemlidir. Belediye yetkilileri, çocuklara yönelik bilgilendirme çalışmaları yaparak, çocukların kendilerini ve çevrelerini korumalarını sağlayabilirler. Bu bilgilendirme çalışmaları arasında, acil durumlar için hazırlık, güvenliğe ilişkin bilgiler ve acil durumlarda neler yapılması gerektiği gibi konular yer alabilir.
- 9. Çocukların aileleriyle iletişim kurun:** Kriz dönemlerinde, çocukların aileleri de etkilenebilir. Belediye yetkilileri, çocukların aileleriyle iletişim kurarak, ailelerin ihtiyaçlarını ve çocuklarının ihtiyaçlarını belirleyebilirler. Ayrıca, çocukların aileleriyle yapılan iletişim, ailelerin krizle başa çıkabilmeleri için destek sağlayabilir.
- 10. Çocuk haklarına saygı gösterin:** Kriz dönemlerinde, çocuk haklarına saygı göstermek ve korumak önemlidir. Belediye yetkilileri, çocuk haklarını korumak için gerekli önlemleri almalıdır. Bu önlemler arasında, çocukların ayrımcılığa uğramamasını sağlamak, çocukların korunması için yasal düzenlemeler yapmak ve çocukların haklarını koruyan uluslararası sözleşmelere uygun davranmak yer alabilir.

Uluslararası Mevzuat, Rehber ve Politika Belgeleri

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> (Erişim Tarihi: 01.04.2023)

Sürdürülebilir Kalkınma için Küresel Amaçlar: <https://www.kureselamaclar.org/> (Erişim Tarihi: 31.03.2023)

İnsan Hakları Kenti için Gwangju Prensipleri: http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/141_1.pdf (Erişim Tarihi: 03.04.2023)

HABİTAT İstanbul Deklarasyonu: <https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/eduardosya/file/dokumanlar/Istanbul%20Deklarasyonu.pdf> (Erişim Tarihi: 30.03.2023)

İnsani Yardım Çalışmalarında Çocuk Korumaya Yönelik Asgari Standartlar: <https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/insani-yardim-%C3%A7ali%C5%9Fmalarinda-%C3%A7ocuk-korumaya-y%C3%B6nelik-asgari-standartlar> (Erişim Tarihi: 22.03.2023)

IASC Acil Durumlarda Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek Kılavuzu: https://interagencystandingcommittee.org/system/files/iasc_mhpss_guidelines_turkish.pdf (Erişim Tarihi: 10.03.2023)

Ulusal Mevzuat, Rehber ve Politika Belgeleri

T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Geliştirme Başkanlığı On Birinci Kalkınma Planı (2019 – 2023): https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf (Erişim Tarihi: 28.03.2023)

T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Geliştirme Başkanlığı 2022 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/2022_Yili_Cumhurbaskanligi_Yillik_Programi.pdf (Erişim Tarihi: 28.03.2023)

T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Geliştirme Başkanlığı 2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/11/2023-Yili-Cumhurbaskanligi-Yillik-Programi.pdf> (Erişim Tarihi: 26.03.2023)

T.C Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Geliştirme Başkanlığı Orta Vadeli Program: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/09/Orta-Vadeli-Program-2022-2024.pdf> (Erişim Tarihi: 21.03.2023)

İnsan Hakları Kentleri Göstergeleri: <https://rwistanbul.org/files/IHK%20G%C3%96STERGELER.pdf> (Erişim Tarihi: 30.03.2023)

Yerel Yönetimler için İnsan Hakları Temelli Programlama ve Hizmet Sunumu: https://insanhaklariizleme.org/vt/yayin_view.php?editid1=1913 (Erişim Tarihi: 31.03.2023)

Strateji Belgeleri

Kartal Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı: http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/j75km+kartal_sp_2024.pdf (Erişim Tarihi: 10.03.2023)

Çiğli Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı: <https://www.cigli.bel.tr/doc/stratejik-planlar/cigli-belediyesi-stratejik-plan-2020-2024.pdf> (Erişim Tarihi: 10.03.2023)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı: <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/Yayinlar/UYUM-STRATEJI/Uyum-Strateji-Belgesi-ve-Ulusal-Eylem-Plani.pdf> (Erişim Tarihi: 22.03.2023)

ÇOCUK HAKLARI KRİZİ DEĞİL

YEREL YÖNETİMLER İÇİN ÇOCUK HAKLARI TEMELLİ KRİZ YÖNETİMİNDE ASGARİ STANDARTLAR EL KİTABI

FİSA Çocuk Hakları Merkezi
Bestekar Sk. 39/7 Çankaya ANKARA
e-posta: chm@fisa.org.tr